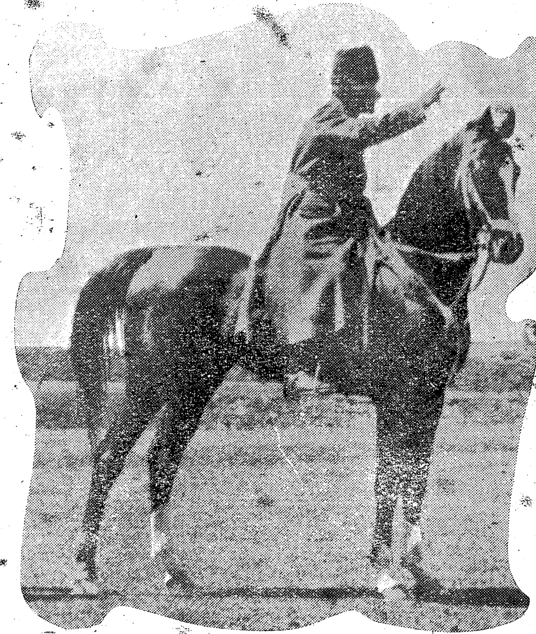
İnkilâp Kütüphanesi
3

Gazinin 4 Süvarisi

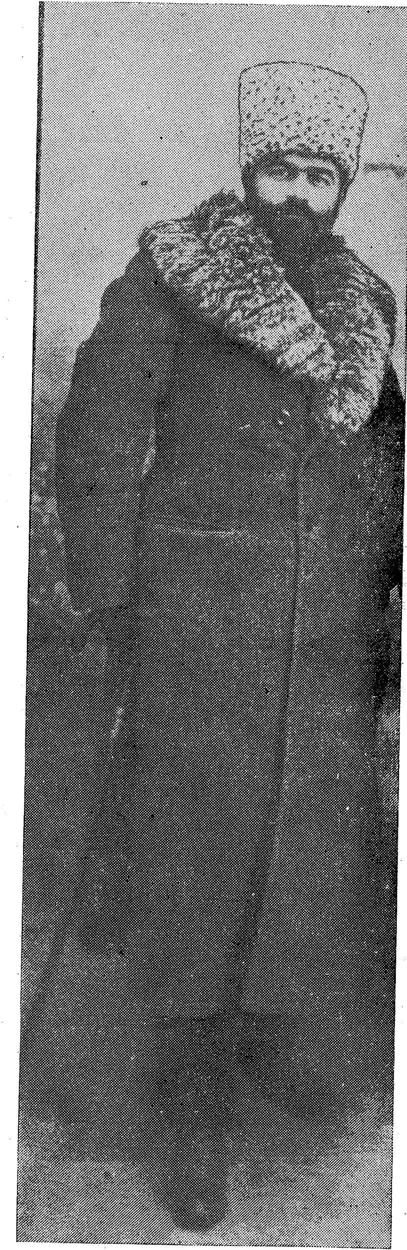

Yazan:
Bürhan Cahit

NEŞREDEN:
KANAAT KÜTÜPHANESİ — İstanbul 1932

Kılıç Ali Bey — 1922 de

Başlangıç

1918

O sene Türk toprakları mahşer gibi kaynıyordu.

Hudutlar cehennemin yedi kapısı gibi açılmış, içeriye akın akın düşman doluyordu.

Osmanlı devleti yedi yüz yıl kendi kendini yedikten ve nihayet büyük harbe girip bir kaç milyon Türk'e kıydıktan sonra silâhını, şerefini galip Avrupa devletlerine bırakmış, mirasına konduğu Bizans'ın mezarında tarihe karışıyordu.

Türkiye kafasına kurşun yemiş aslan gibi yere serilmişti.

Mütareke olmuştu.

Galip devletler dört sene süngü ile ramedemedikleri Türkiye'yi şimdi telsizle idare edilen harp gemileri gibi nota ile, telgrafla istedikleri şekle sokuyorlardı.

Orduyu dağıttılar.

Silâhları depolara koydular ve kamalarını aldılar.

Belli başlı hareket noktalarını tuttular.

Ve sarayında hâlâ bir sıcak hamam, bir sıcak yemek için namusunu, şerefini verip halife ve sultan adını kurtarmak istiyen Osman oğullarının son varisi Vahdettin'e :

Dediler ve derhal işe başladılar:

-- Sen köşende otur. Biz seni idare ederiz!

Kafkasya'dan Adana'ya kadar Ermenistan, Trabzon'dan Sinob'a kadar da bir (Pontos) Rum Hükûmeti kurulsun, dediler. İzmir'i Yunan idare etsin, Boğazlara biz bakalım.

Geriye kalan Bursa, Ankara, Sıvas ve Konya (Osmanlı devleti) olacaktı ve bu devlet Karadeniz'den inen, Akdeniz'den çıkan iki Yunan ateşile sağdan yürüyen Ermeni, garpten gelen Avrupa baskınları arasında birkaç jandarma ile hayatını, malını koruyacaktı.

Türk yalnız kaldı.

Ve bu çember daha çevrilmeden boşalan hudutlardan içeriye düşman çeteleri akmağa, içerdeki yabancılar da ayaklanmağa başladılar.

Karadeniz kıyılarında hazırlanan Rumlar (Pontos) hükûmetini kurmak için baş kaldırdılar.

(Osmanlı devleti) nin son Padişahı, sarayında kadife salonlarını kaybetmemek için milleti feda etmeğe razı olmuştu.

Adana ve Kafkas'taki Ermeniler birleşmek için silâha sarıldılar. Yunan İzmir'e girdi ve Avrupa İstanbul'u avucuna aldı.

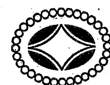
Türk ne kadar gafil avlanmıştı.

Ve şimdi Avrupa dört sene kendisile mertçe harbeden Türk milletinin gururunu silâhlandırdığı Ermeni çeteleri ve Rum eşkiyası ile inciterek intikam alıyordu.

Silâhı yoktu. Parası yoktu. Tutanı yoktu. Ana baba günü diyorlardı.

Yalnız bir ümit vardı.Düşmanlar Türk'ün elinden silâhını, topundan kamasını almışlardı. Fakat Cengiz kanından gelen kahramanlığı yüreğinden söküp çıkaramamışlardı.

Onun için, doğuşunda asker olan bu milleti kan ve ateş içinde boğmağa çalışanlar kendileri kan ve ateş içinde boğuldular.

Türk inkılâp tarihini yaratan bu mucizenin bir damlasını (Gazi Mustafa Kemal) de yazdım. İzmir macerasına ait parçasını (İzmir'in Romanı) kitabında hulâsa ettim.

Bu eserim Türk evlâtlarına Şark tarihini yıkıp yapan Türk kıyam ve ihtilâlinin çöl kapılarında Ermeni çetelerine ve Fransız ordularına indirdiği kanlı pençenin macerasını anlatacaktır.

Serin bir sonbahar akşamı, keskin bir rüzgâr esiyor.

(Maraş) tan (Elbüstan) a gelen bir yolcu şu haberi getirdi:

— Fransız'lar (Zeytin) Ermenilerine silâh verdiler. (Maraş) taki Ermeni kiliselerine cephane doldurdular. Sarhoş Fransız askeleri sokakta bir Türk kızına saldırdılar. Adana'dan, Antep'ten her gün Fransız askeri geliyor.

Bu haber (Elbüstan) da şimşek gibi yayıldı.

Herkes yaklaşan tehlikeyi anlıyordu. Evlât babaları namus kaygusu ile acı acı düşünüyorlar, ihtiyarlar ağlıyor, silâhsız ve cephanesiz gençler ne yapacaklarını şaşırmışlar, başbaşa gelip dertleşiyorlar.

Ne olacak! Meraş, Antep, Urfa istilâya uğradı, Ermeniler silâhlandı. Tehlike yaklaşıyor.

Hükûmet yok, asker yok, bellibaşlı jandarma bile yok. Telâş ve heyecan her dakika artıyor. (Meraş) ta her an Türk'lerin bir katliâma uğramalarından korkuluyor.

Ermeni çeteleri Fransız askerine rehberlik ediyor.

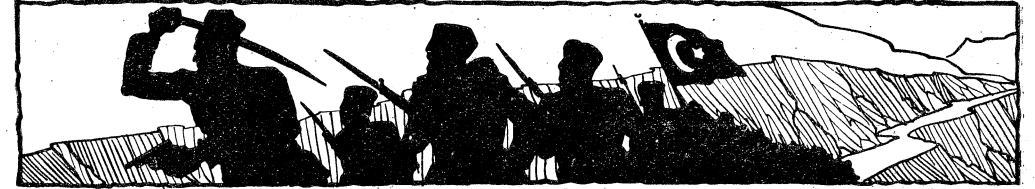
Bütün bu tehlike ve felâket haberleri içinde ağızdan ağza bir de küçük haber dolaşıyor:

«Mustafa Kemal Paşa» Erzurum'dan Sıvas'a geçmiş, bu taraflara da yardım edecekmiş..

Gözönünde olup biten istilâ hareketleri arasında bu haber kuru bir ümit gibi gönülleri meşgul ediyor.

Büyük halaskâr
Arkasında Kılıç Ali Bey

Fakat Meraş'tan gelen yolcuların getirdikleri tehlikeli haberler (Elbüstan) içinde henüz yayılmıştı ki şimal istikametinden yıldırım sür'atile gelen dört süvari kasabaya daldılar ve doğru eşraftan Nakipzade Mehmet Efendinin evine indiler.

Her dakika fevkalâde bir hareketle karşılaşan kasaba halkı büyük bir merakla bu dört süvarinin peşinden koştu. Toz toprak içindeki beygirler hâlâ soluyordu. Tepeden tırnağa kadar müsellâh dört süvarinin kimler olduğunu anlamak istiyen halk evin önünde kaynaşıyordu.

Birden taze bir haber top gibi patladı.

-- Mustafa Kemal Paşa yardımcı göndermiş, arkadan kuvvet te geliyormuş

Bu haber doğru idi. Ve içeride Müdafaai hukuk reisinden vaziyet hakkında malûmat soran bu küçük müfrezenin kumandanı Kılıç Ali Beydi.

Halk akşamın alaca karanlığı içinde kasabanın bir köşesine doğru akmağa başlamıştı.

Günlerdenberi yürekleri titreten baskın haberleri Ermeni çetelerinin katliâm şayiaları arasında gözlerinin önüne çıkıveren bu hakikat kadın, erkek, genç, ihtiyar herkesin kalbini sevinçle doldurdu.

-- Mustafa Kemal Paşadan yardım geldi!

Cümlesi kuvvetli bir elektrik dalgası gibi bütün kasabayı harekete getirmişti. Namus ve can kaygusile buz kesilen yürekler ısınıverdi. Ana vatan toprağına ecnebi bayrağı asıldığını ve Ermeni haydutlarının hançerile memedeki yavruların boğazlandığını göre göre kararan gözler aydınlanıverdi.

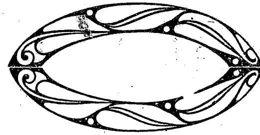
Bütün yoksuzluk ve desteksizlik içinde nihayet kuvvetli bir ümit tahakkuk edivermişti.

Ve Kılıç Ali Bey bu coşkun halkın arasında bir dakika bile kaybetmeden derhal işine başlamıştı.

Silâh yoktu, cephane yoktu. Hatta bu mıntakayı idaresinde bulunduran Kolordunun bile bu mıntakada yirmi beş neferden başka kuvveti yoktu.

Kılıç Ali Bey doğrudan doğruya Mustafa Kemal Paşanın emrinde bulunmak üzere bu havalide millî teşkilâtı yapacak. Galip Fransa hükûmetinin orduları tarafından işgal edilen Meraş, Antebi onlardan ve Ermeni çetelerinden kurtaracak, Suriye hudutlarından Karadeniz kıyılarına kadar genişliyecek istilâyı durduracaktı. Ve bunu yapmak için gelen Kılıç Ali Beyin yanında Yürük Selim ismindeki bir arkadaşile iki süvari neferi vardı. (1)

X Bura

(1) Süvari yüzbaşısı İnebolu'lu Salim Bey.

Allah yüzünüzü aketsin !

Daha Sıvas'tan hareket ederken Mustafa Kemal Paşa ona şu emri vermişti:

-- Adana ve havalisi ile Meraş, Antep ve Urfa Fransız'lar tarafından işgal edilmiştir. Fransız'ların bu yerler ahalisine yaptıkları zulüm ve işkence tahammmülün fevkına çıkmıştır. Diğer mıntakalara başka arkadaşlarınızı gönderdim. Sizi de Meraş ve Antep havalisine göndermeğe kararı verdim. Buralardaki vatandaşlarımız imdat ve muavenet bekliyor. Derhal hareket ediniz ve teşkilâta başlayınız. Haydi, Allah yüzünüzü aketsin!

Demişti.

Ve Kılıç Ali Bey yıldırım sür'atile Sıvas'tan Elbüstan'a inmiş, derhal işe başlamıştı.

Kılıç Ali Bey Elbüstan'a geldiği zamanki vaziyeti anlatırken hatıratında şöyle söylüyor:

«Tehlike büyüktü. Müdafaai Hukuk cemiyeti diye teşekkül eden heyet azasından bazıları zayıf imanlı kimselerden ibaretti. Fakat Fransızların yaptıkları işkenceler, Ermenileri silâhlandırarak yaptırdıkları cinayetler gittikçe halkın asabiyet ve galeyanını arttırıyordu. Bu hınç ve kin eserleri bende büyük ümitler uyandırdı. Bu haklı kinden ateşli bir kevvet doğabileceğine inandım ve hemen işe başladım.»

Antep ve Meraş'ı işgal eden Fransız alaylarına, kasabaları dolduran müsellâh Ermeni çetelerine karşı bu öz Türk

topraklarını kurtarmağa gelen Kılıç Ali Bey yanındaki üç süvari ile bu işe başlarken yegâne ümidi işte halkın bu gittikçe alevlenen kininde, Türk'ün o «sönmez istiklâl ateşinde» idi.

Bu millî kin ve hıncın galip devletlerin zaferle sermest kolordularını paçavraya çevirecek bir kudrette olduğunu Türk inkılâp tarihi hemen her sahifesinde kaydetmiştir.

Ve millî ruhun bu azametini pek iyi gören Mustafa Kemal kuvvetli ordularla tahakkuk ettirilecek siyasî imha ve istilâ kararlarını bu herkesin göremediği esrarengiz kudretle yerle yeksan etmiştir.

Yanında üç süvari ile galip Fransa devleti ordularına ve azgın Ermeni çetlerine karşı koymağa gelen (Kılıç Ali) Bey de bu mucizevî sırrın anahtarından birini taşıyordu. Ve Fransızlar bu gizli kuvveti meydana çıkarmak ister gibi kadınlara taarruz ediyor, gün battıktan sonra sokakta gezenleri kurşuna diziyor, havsala almaz işkenceler ediyorlardı.

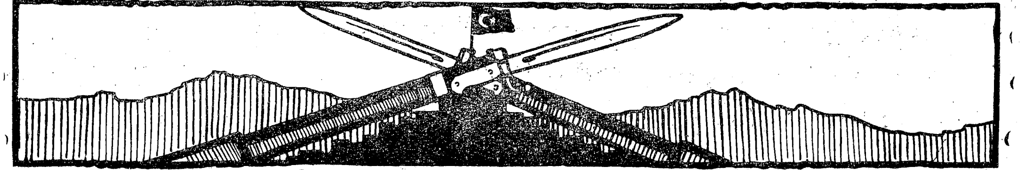
Meraş'ta evinin balkonunda otururken sokakta iki Fransız neferinin bir kızın göğsünü sıkıp yere yatırdıklarını gören bir Türk damarlarından taşan müthiş bir asabiyetle derhal tabancasına sarılıyor ve iki el ateşle Fransız'ları yere seriyor ve kendisi Kılıç Ali Beyin yanına çıkıyor.

Bütün bu vak'alar ve zulümler istilâ mıntakasındaki asabiyeti körüklüyor. Havada bir kan kokusu dalgalandırıyordu.

İşte bu sırada Elbüstan'da bulunan Kılıç Ali Bey Zeytin ve Maraş Ermenilerinden bazılarının Amerika misyonerlerile birlikte Çerkez rüesasını da iştirak ettirerek Müdafaai Hukuk heyetini iğfal için bir içtima yapmak istediklerini öğrendi.

Ve Zeytin'li bir Ermeni ile Maraş'ta protestan Ermenilerden muallim Süryan isminde biri ve Amerikan misyonerlerinden Mister Laymen isminde bir ecnebiden mürekkep bu heyet o sırada Elbistana geldi. Kılıç Ali Bey tebdili kıyafet ederek arpa tüccarı Antakya'lı bir Türk sıfatile bunların içtimaında bulunmağa karar verdi ve bulundu.

Vaziyeti tamamile kavramak için buna lüzum vardı. Hakikat Kılıç Ali Bey müzakere sırasında söz alıp şu fikri ileri sürdü:

— Biz müstakil yaşamak için çalışan kendi halimizde bir milletiz. Ermeniler ecnebi teşvikine kapılıp Türk vatandaşlarına karşı aldıkları düşmanca vaziyete nihayet versinler ve memleketimizi işgal eden ecnebilere karşı bizimle beraber vatanı müdafaa etsinler. Biz haksızlığa ve istilâya isyan ediyoruz. Bizimle yaşamağa mecbur olan Ermeniler de bizimle beraber kıyam etsinler.

Arpa tüccarı sıfatile meclise giren Kılıç Ali Beyin bu sözlerine Ermeni murahhasları azçok yumuşak bir şekilde mukabele ettikleri halde Amerika'lı Mister Laymen fena halde köpürdü, sert bir sesle:

— Hayır, dedi, Ermeniler size karşı kıyam etmekte haklıdırlar. Siz onların emellerine hizmet etmeğe, Ermenilerle hoş geçinmeğe mecbursunuz. Size başka türlü hayat yoktur.»

Amerika'lı misyonerin bu acı sözleri Kılıç Ali Beyi çok müteessir etti. Fakat vaziyeti onu sert bir mukabele etmekten menediyordu.

Meclis bir şeye karar veremeden dağıldı.

Ve bu netice Elbüstan halkını Maraş ve Antep âkibetine uğramamak için derhal toplanmağa sevketti. Kılıç Ali Bey teşkilâta kuvvet vererek askerlik şubesindeki tüfekleri hemen civar köyler ahalisine dağıttı.

Bu silâhlar çok bir şey değildi. Fakat «Kuvayi Milliye geldi, silâh dağıtıyor» sözü köyden köye yayıldıkça halkın manevi-

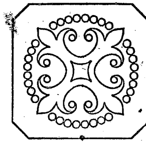
yatı kuvvetleniyor. (Kuvayi Milliye) sözü sihirli bir kelime halinde ağızlarda dolaşıyordu.

Halkta bu kıyam ve heyecan hareketi yıldırım sür'atile köyden köye geçtiği halde resmî memurlar tamamile lâkayt kalıyor, Fransız ve Ermeni mezalimine nasıl göz yumuyorsa, millî kuvvetlerin teşekkülünü ve hareketlerini de görmemezlikten geliyorlardı.

Yalnız genç jandarmalar ve ihtiyat zabitleri, ve muallim Hayrullah gibi fedakârlar (1) memleketin geçirdiği acı buhrana ancak böyle müsellâh bir müdafaa ile karşı konulacağına iman ederek Sıvas'tan, Mustafa Kemal Paşadan gelen bu millî kuvvet başboğunun etrafına toplanıyorlardı.

Buna mukabil bir çıyan başı gibi millî davaya ihanet edenler de vardı. Hatta Maraş'ın içinde kardeşlerine zulüm yapan Fransız'lara karşı hoş görünmeğe çalışan, Fransız zabitlerine evlerinde ziyafetler veren bazı nankörler de vardı. Buna mukabil bir çok aileler ve halk tabakaları coşkun bir nehir halinde taşmak için küçük bir hareket bekliyordu.

Bu harekete gene ilk defa Fransız'lar yol açtılar.

(1) Muallim Hayrullah ilk müsademede kahramanca boğuşmuş, yaralanmış ve bu yaradan şehit olmuştur.

Bir gün taraftarlarından bir heyetle mutasarrıfa gelen Fransız kumandanı:

-- Hükûmeti işgal edeceğim. Maraş kalesinden Türk bayrağını indirip yerine Fransız bandırası çekeceğim! Dedi.

O gün bir cuma idi. Halk toplu bir halde iken kaledeki bayrağımızın indiğini ve yerine Fransız bandırası çekildiğini görünce tahammül edemedi ve bir yıldırım şiddet ve celâdetile gözlerden her engeli yıkıp devirmeğe kadir ateşler fışkıra fışkıra bir dalga gibi büyük camie koştu ve oradaki bayrağı kaptı, sür'atle ve daha çekileli beş on dakika olmıyan Fransız bandırasını indirip parçalıyarak asırların şeref ve zaferini taşıyan al bayrağını alkışlar arasında oraya dikti.

Fransız kumandanı bu galeyanı görünce ilerisine gidemedi. Alay alay kuvvetlerine rağmen millî azim ve imanın azameti önünde başını iğdi ve mutasarrıfa:

-- Yanlışlık oldu, dedi. Ben hükûmeti işgal edecek değildim. Yalnız hükûmet yanında bir oda istemiştim.

Bütün millî mücadele sırasında canla başla çalışan telgraf memurları bu vak'ayı derhal Elbestan'da Kılıç Ali Beye yetiştirmişlerdi. Ve gene bu sıralarda idi ki (Pazarcık) jandarma kumandanı Ramazan [1] Efendi telgrafla şu haberi verdi:

(1) Ramazan Efendi mücadelenin başından nihayetine kadar fedakârane çalışmış, müteaddit yaralar almış bir kahramandır.

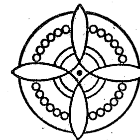
«— Maraş'lı Hırlakyan Agop'un damadı bir Fransız müfrezesile beraber geldiler. Buradaki Atmalı aşireti reisi Paşo Yakup ile Sinamili aşireti reisi Tapo'yu rütbe, nişan ve para ile kandırmak isterlerken kendilerini tevkif ettim.»

Bu haberi alan Kılıç Ali Bey artık Antep'le Maraş arasına, Pazarcığ'a sokulup kuvvetini orada toplamak zamanı geldiğini anladı. Ve derhal iki mitralyoz, piyade, süvariden mürekkep küçük bir müfreze ile karargâhını Pazarcığ'a nakletti.

Sert bir kış gecesi, dağ yollarından geçmek mecburiyetinde kalan fedailer kafilesi kar fırtınası içinde kaybolan patikaları zahmetle geçiyor.

Maraş'la Elbistan arasındaki şose bile kardan kapanmış. Dağ yollarında iz kalmamış. Fakat kafile ağırlıklarını da taşıyarak ilerliyor. Hepsinin yüreğinde mukaddes bir imanın ateşi yanan kahramanlar soğuktan müteessir bile olmuyorlar.

Şehirlerde, kasabalarda herkesin sıcak odasına kapandığı bu müthiş havada gece ve gündüzü de hesap etmiyerek cenuba inen küçük kafile bazen bora ve tipi içinde kayboluyor bazan omuzlarında sivrilen silâhlarile meydana çıkıyor ve bin müşkülâtla Sırıklı dağlarını tırmanıyor.

Şiddetli bir şimal rüzgârını arkalarına alan kahramanlar dağın zirvesini tutabilmek için çok eziyet çektiler. Sarp kaypak uçurumlardan cephane mekârilerini geçirmek için hayvanlarından inerek çalışıyor, her an bu ıssız ve yalçın dağ yamacında, kar tipisi içinde boğulup gitmek tahlikesi geçiriyorlardı.

Kılıç Ali Bey bu müthiş yürüyüşü böyle anlatıyor:

«-- Öyle zaman oluyordu ki bir iki metrelik yoldan yüklü bir hayvanı yarım saatte ancak geçirebiliyorduk.»

Bu mütevazi ifade o fedakârlığın azametini örtemiyor. Soğuktan donan parmaklarile dizginleri bile zaptedememeğe başlıyan kafile nihayet gece yarısı Pazarcığ'a indi.

Derhal jandarma kumandanını arıyan Kılıç Ali Bey onu telgrafhanede Maraş'la muhabere ederken buldu.

Bu hamiyetli jandarma zabiti Ramazan Efendi:

-- Maraş'ta Fransız'lar idarei örfiye ilân etmişler, Ermeniler bir Türk kahvesine bomba atmışlar, Türk'lere karşı şiddetli bir işkence başlamış! Haberini verdi.

Gece olmasına rağmen havadis almak ihtiyacile sabırsızlanan halk ile memurları ciddî bir telâş almıştı.

Fakat Kılıç Ali Beyin geceyarısı birdenbire (Pazarcık) ta görünüşü bu telâşı izale etmişti ve Kuvayi Milliye kumandanı vaziyeti derhal görerek artık filî tedbirlere girişmek zamanının

geldiğini anladı. Derhal Maraş'ta Fransız kumandanını telgraf başına çağırarak şu beyanatta bulundu:

«Fransız'ların Türk'lere karşı yaptıkları zulüm artık haddini taşırmıştır. Binaenaleyh bundan sonra yapılacak küçük bir hareket derhal şiddetli bir mukabele görecektir.»

(Kılıç Ali) ismi köyden köye, dilden dile Maraş'ta, Antep'te söylenmeğe, Mustafa Kemal Paşadan gelen bu kuvvetin Türk'leri istilâdan ve işkenceden kurtaracağı haberi yayılmağa başlamıştı.

Hatta bu kuvvetin müthiş topları, mitralyozları olduğu söyleniyordu.

Bu sırada Maraş'ta mutasarrıf vekili olan Cevdet Beyle (Pazarcık) ta Kuvayi Milliye kumandanı arasında makine başındaki telgraf muhaberesi hoş bir şekilde cereyan etmiştir.

Kılıç Ali Bey (Pazarcık) tan Maraş'a emirler verirken Cevdet Bey soruyor:

— Zati âliniz kimsiniz.

— Bir ferdi millet.

— İsminiz nedir?

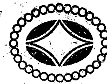
— Ali!

— Nasıl Ali?

— Sinei milletten doğmuş bir Ali.

Bunun üzerine zaten Sıvas'tan, Elbistan'dan, Mustafa Kemal Paşadan bir millî kumandan geldiğini, Kılıç Ali isminin halk dilinde bir halâskâr gibi söylendiğini bilen Cevdet Bey fazla izahat istememiş:

— Anladım efendim. Merak buyurmayınız. Kuvvetinize ihtiyacımız olunca derhal arzederim! Demiştir.

Maraş kahramanlarından Beybaba lâkabile maruf
Abaşlızade İsmail Hakkı Efendi

Artık Maraş'ta, etrafı sarmağa başlıyan Kuvayi Milliyenin mühim bir kuvvet olduğu söylenmeğe başlamıştı. Hakikatte ise o günlerde Kılıç Ali Beyin bütün kuvveti on iki kişilik bir müfrezeden ibaretti.

Maamafih genç kumandan daha bu mıntakaya ayak bastığı gün halkta gördüğü heyecan ve galeyandan büyük bir kuvvet çıkarabileceğinde aldanmamıştı.

Pazarcık'ta Fransız'ların ellerine almak istedikleri aşiret reislerinden Paşo'yu temin etti. Ve işgal altındaki Maraş ve Antep'ten murahhaslar istiyerek (Pazarcık) ta bir meşveret kurdu.

Gelen murahhaslar silâhsızlıktan şikâyet ediyorlardı.

Kılıç Ali Bey şu talimatı verdi:

— Yollar kapalı. Yukarıdan silâh getirtmek güçtür. Derhal silâhlanabilmek için herkesin şahsan fedakârlık etmesi lâzım. Para ile her silâh satın alınabilir. Bunu bizzat temin edeceksiniz. Sonra bana her gece, Fransız sansörü postahaneden çekilir çekilmez vaziyet hakkında malûmat vereceksiniz. Pazarcık'tan vereceğim emirler derhal icra edilmelidir.»

Zulme ve istilâya karşı ateşlenen halk aradıkları istinat noktasını bulmuşlardı. Kılıç Ali Beyin emirlerini harfi harfine kabul ederek döndüler.

Maraş'ta ve Antep'te millî teşkilât artık müsellâh bir kuvvet haline gelmeğe başlamıştı.

Kılıç Ali Bey verdiği talimatın filî neticelerini haber alırken kendisi de icabında şehirdeki bu hareketi takviye edecek mühim bir kuvvet topluyordu.

Bunun için (Pazarcık) taki karargâhında civar köylerdeki silâh mevcudunu bilmek ve merkezde toplayacağı kuvvetin iaşe mes'elesini halletmek lâzımdı.

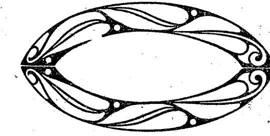
Maraş ve Antep gibi işgal altındaki iki şehir arasında kalan (Pazarcık) halkı vaziyeti pek iyi görüyordu. Kılıç Ali Bey ne derse yapıyorlardı.

Onun teklifile derhal bir iaşe ve levazım heyeti toplandı ve civar köylerdeki silâh mevcudu anlaşıldı.

Hemen birkaç gün içinde Maraşla Antep etrafındaki noktalarda mühim müfrezeler teşekkül etti.

Elbistan'da, Maraş'ta yeni terhis edilmiş genç ihtiyat zabitleri, harbetmesini pek iyi bilen bu fedakâr Türk gençleri Kılıç Ali Beyin etrafına toplanıyorlardı.

Ve Kılıç Ali Bey bu genç zabitlerin kumandasına küçük müfrezeler vererek Maraş ve Antep etrafındaki sevkulceyş noktalarını tutturdu. Mülâzim Hayri Ef. isminde bir ihtiyat zabiti (Ofacıklı) mevkiinde yerleştirdi. Abdullah isminde bir ihtiyat zabiti de (1) aşağı Pazarcık teşkilâtına memur etti. Maraşın yanındaki (Eloğlu) mevkii de Maraştan gönderilen bir müfreze ile işgal edilmişti.

(1) Bir müsademe esnasında kahramanca boğuşmuş ve şehit olmuştur.

Üç süvari ile Sıvas'tan cepheye koşan Kılıç Ali Beyin kuvveti artık galip Fransız ordusunun jenerallerini kuşkulandıracak bir hale geliyordu.

Ve Fransız'lar günden güne sıkışan bu vaziyet içinde kendilerini emniyette göremedikleri için hergün muhtelif istikametlerden yüz, yüz ellişer kişilik gruplar halinde takviye kıt'aları getiriyor, bilhassa Maraş'ta tahkimat yapıyorlardı.

Bunu gören Kılıç Ali Bey Pazarcık'tan Maraş'taki Fransız kumandanını makine başına çağırarak halkı rencide edecek bir harekette bulunmamalarını ve icabı halinde dökülecek kanların mes'uliyeti kendilerine ait olduğunu söylüyor. Fransız'ları sinirlendiriyor, kuvvei maneviyelerini kırıyordu.

Çünkü vaziyete tamamile hâkim olduklarını zanneden Fransız'lar halk arasında ismi birdenbire yayılan Kılıç Ali'nin kim olduğunu bilmiyor. Fakat Maraş ve Antep etrafında toplanan kuvvetlerin her halde bu isme tâbi olduklarında şüphe etmiyorlardı.

Fransız'lar halk arasında ismi büyük bir sevgi ve takdirle çalkanan Kılıç Ali'yi korkutmak için (Pazarcık) üzerine asker yollıyacaklarını söylüyor, fakat buna bir türlü cesaret edemiyorlardı.

Bu sırada Maraş'taki Fransız askerini takviye etmek için Antep'ten çıkan dört yüz piyade, altı mitralyöz ve dört toptan mürekkep bir Fransız kıt'ası geceyi geçirmek için Araptar köyüne

indikleri zaman ahaliye taarruz ettiler, kadınların ırzına tecavüz ettiler, evlerini bastılar.

Halk galeyan etti. Silâhı olmıyan dağlara kaçtı, silâhı olanlar ne olursa olsun diye müdafaaya başladı ve neticede ahaliden bir kaçı şehit ve yaralı olmasına mukabil Fransız'lar bir çok maktul bıraktılar ve mitralyozlar terkederek kaçtılar.

Köylüleri silâhlandırmanın ilk neticesini bu şekilde gören Kılıç Ali Bey derhal Fransız kumandanına müracaat ederek mütareke maddeleri hilâfına hareket edilerek hergün tecavüzlerin arttırıldığını, Ermeni'lerin silâhlandırıldığını, Maraş ve Antep'te polis ve jandarmalara tecavüz edildiğini ve bütün bu hallerin sükûnet içinde çalışmak istiyen Türk ahalinin sabrını taşırdığı, binaenaleyh artık her hareketin mukabeleye maruz kalacağını bildirdi.

Yine bu sırada Maraş istikametine hareket eden bir Fransız kıt'ası (Karabıyıklı) köyünde evlere girip zorla ahaliye tecavüz etti, soygunculuk yapmağa başladı.

Kılıç Ali Bey derhal Maraş'taki Fransız kumandanını makine başına çağırarak şu acı ihtarda bulundu:

«— Kumandan efendi, Antep'ten gelen bir müfrezeniz şimdiye kadar bize atfettiğiniz eşkiyalığı yapmış, evlere taarruz etmişler, soygunculuk yapmışlardır. Kendilerine askerce hareket etmelerini tenbih ediniz. Askerlerinizin yaptıkları bu eşkiyalık mensubiyetile iftihar ettiğiniz Fransız milletinin ve ordusunun yüzünü kızartmıyor mu? Size tekrar ediyorum. Köylere hangi müfrezeniz taarruz ederse bilâmerhamet hepsini köpek süngüler gibi süngülerim. Ve bunun mes'uliyeti bu şakileri idare edenlere ait olacaktır.»

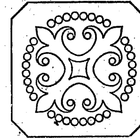
Bu şedit ihtar karşısında Maraş'taki Fransız kumandanı derhal şu cevabı verdi:

— Yapılan harekâttan pek müteessifim. Köylünün zararını derhal tazmin edeceğim.

Bu muhabereyi alttan alta Pazarcık, Antep ve Maraş'taki

bütün Türk'ler işitiyor ve Kılıç Ali Beyin tehdidini ikaa kadir bir kumandan olduğu kanaati yayılıyordu.

Ve onun karargâh kurduğu (Pazarcık) kasabası adeta bir düğün hayatı yaşıyordu. Hergün akşama kadar davullar çalıyor, gönüllüler toplanıyor. Silâhlar dağılıyor. Müfrezeler gelip gidiyor, halk sevinç ve heyecan içinde kaynaşıyordu. İstilâya, işkenceye, hakarete karşı millî kıyam bütün azametile başlamıştı.

Maraş ve Antep'te
Kılıç Ali Bey
Bir kaç silahşörile beraber (Sağdan birinci Kılıç Ali Bey)

Kılıç Ali Bey silâh depolarını açmış, güvendiği gençlere dağıtıyordu. Bütün civarda ve bilhassa Fransız işgali altındaki Maraş ve Antep'te bu hareket heyecanla karşılanıyor, Fransız'lar ve Ermeni'ler endişeye düşüyor. Türk ahali gayrete geliyordu.

Maraş, Pazarcık yolunu yüz kişilik bir millî müfreze ile kapatan Kılıç Ali Bey asıl kuvvetini kasabada toplamıştı.

Halk arasından seçilip levazım ve iaşe işlerine bakan heyet toplanan millî kahramanlara gayet iyi bakıyordu. Her şey bir askerî teşkilât kadar zamanında ve nizamında oluyordu.

Halkın ilk zamanlar kırılan ümidi yerine şimdi gittikçe kabaran bir mukavemet ve intikam yerleşmişti.

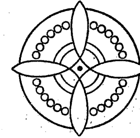
Millî kuvvetin ilk müsademesi bu sırada oldu.

Gerek Maraş ve gerek Antep yolları küçük müfrezelerle ka-

pandığı için Fransız'ların imdat kuvvetleri eskisi gibi serbest gelemiyordu.

Islahiye'den (Maraş) a çıkardıkları bir kıt'aları Yayaburnu denilen sarp bir boğazda evvelce Eloğluna çıkarılan küçük bir millî kuvvetin ateşile karşılandı.

Fransız müfrezesi akşama kadar müsademeden, ve mevcudunun yarısını bıraktıktan sonra bitkin bir halde Maraş'a geçebildi. Fakat bir hafta sonra ayni yoldan geçmek istiyen daha kuvvetli bir Fransız kıt'ası çetin bir müsademeden sonra imha edilmek üzere iken Maraş Fransız kumandanının mütareke teklifi için Maraş eşrafından mürekkep yolladığı bir heyetin ricasile kurtulabildi. Maamafih yine ayni hafta içinde Antep'ten Maraş'a gelen 70 kişilik bir Fransız müfrezesi Karabıyıklı civarında millî kuvvetler tarafından çevrilerek tepelendi.

Artık ciddî müsademeler başlamıştı.

Maraş Fransız kumandanı her ne pahasına olursa olsun Pazarcık'ta karargâh kuran ve bu Antep ve Maraş'ın muvasala noktalarını kapatıp askerî müfrezeleri vuran Kılıç Ali Beye karşı harbetmeğe karar verdi.

Ve Pazarcık kaymakamına Maraş mutasarrıfı vasıtasile şu emri yolladı:

«— Pazarcık'ta toplanana eşkiyayı tenkil maksadile hareketi askeriye yapılacaktır. Ahalinin iş ve güçlerile meşgul olmasını temin ediniz.»

Bu emre karşı Kılıç Ali Bey telgraf başına çağırdığı Fransız kumandanına şu cevabı verdi:

«— Kumandan efendi, Pazarcık'ta eşkiya telâkki ettiğin kuvvet haksız işgal üzerine her an uğradığı hakaret ve taarruza tahammül edemiyerek hürriyet ve istiklâl için silâhına sarılmış azimkâr millet fedaîleridir.

Millet vekayie intizaren eli silâhında ve işinin başındadır. Pazarcığ'a gönderilecek kuvvet velev ki bir tek Fransız neferi olsun kurşunla karşılanacaktır. Tehlikeyi şimdiden size anlatmak isterim.»

Kılıç Ali Bey Maraş Fransız kumandanına bu ültimatomu

vermekle beraber aynızamanda Maraş - Pazarcık yolunu tutan millî müfrezeye şu emri gönderdi:

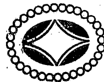
«Pazarcığ'ı işgal etmek maksadile yarın Maraş'tan Fransız kıt'aları hareket edecektir. Bütün kuvvetinizle yolu kapayarak gelen düşmanı imha edeceksiniz. Bir tek Fransız askerinin mıntakanızı geçmesi mes'uliyetinizi muciptir.»

Fransız'lar mütekabil bir askerî harekete kazırlanmışlardı. Pazarcık'taki Kılıç Ali Bey kuvvetlerini dağıtmak için Maraş'tan olduğu gibi aynızamanda Antep'ten de Jeneral Keret kumandasında mühim bir kuvvet Pazarcık üzerine yürüyecekti.

Fakat Kılıç Ali Bey de bu iki taraflı hareketi tahmin etmiş ve ona göre hazırlanmıştı. Yalnız bu mühim ve muntazam askerî kuvvetler karşısında henüz tamam bir teşkilât haline gelememiş olan millî kuvvetler nasıl mukavemet edecekti. Silâhı, cephanesi bile gayrımuntazam olan bu perakende kuvvetlerin dünyanın en son sistem tüfeklerile müsellâh ve harpte pişmiş bir galip ordunun muntazam alayları karşısında uzun müddet durabilmeleri mucize kabîlindendi.

Kılıç Ali Bey de hatıratında bu mühlik dakikayı şöyle ifade ediyor:

«Böyle bir hareket karşısında kuvvetim ne idi. Nasıl vaziyet alacaktım. Onu ancak Allah bilirdi. Yalnız benim Fransız hareketleri karşısındaki azimkâr ve sert kararlarım halkın maneviyatını çok kuvvetlendiriyordu.»

Halkın bu kin ve gururile, başladığı işin kutsiyetine tutunarak harekete geçen Kılıç Ali Bey mevcut kuvvetlerile müsademeye hazırlandı.

Fransız'lar karar verdikleri gün Maraş'tan hareket ettiler. Yürüyüş kolunda Pazarcık istikametine ilerliyen Fransız kıt'ası (Dehliz) mevkiinde pusu kuran millî müfrezenin ateşile karşılandı.

Pazarcık'taki karargâhı mahvetmeğe giden kafile daha burada kanlı zayiat vererek yüz geri etti.

Ve anladılar ki eşkiya diye kıymet vermedikleri insanlar bir maksat için çalışan millî bir kuvvetin efradıdırlar.

Artık yerden fışkırır gibi artan millî kuvvetlerle işgal ordusu karşılıklı cephe almış bulunuyorlar.

Kılıç Ali Bey arkasında büyük bir devletin geniş şilâh ve asker depolarına malik olan işgal ordusunu millî topraklardan söküp çıkarmak için yorucu ve yıpratıcı bir mücadele plânı bulmuştu.

Bu plân basitti. Maraş ve Antep gibi merkezde toplanan Fransız kuvvetlerini biribirlerile temastan mahrum etmek ve perakende kıt'alarını vurmak.

Ve bu plân muvaffakiyetle tatbik ediliyordu. Cenuptan Islahiye'den daima kuvvet alan Fransız'lar için bu yol artık tehlikeli olmuştu.

Maraş'la, Anteb'e vâsıl olan diğer bütün yollar Pazarcık'tan çıkarılan küçük müfrezelerle tutulduğu için Fransız'lar tehlikenin büyüdüğünü anlıyor, fakat mukabil bir harekete geçemiyorlardı.

Yalnız Maraş'la, Antep'te bir beyanname neşrederek şu müthiş emirleri verdiler:

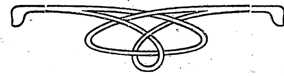
1 — Üzerinde bir silâh çıkan adam bilâsual kurşuna dizilecektir.

2 — Bir kargaşalık zuhurunda ölecek bir Fransız'a mukabil yerliden iki adam kurşuna dizilecek ve bunlar kur'a ile seçilecektir.

3 — Osmanlı memurları vazifelerinden çıkarılacaktır.

4 — Sokaklar mitralyozlarla taranacaktır.

Fransız'lar şehirlerde böyle kâğıt üzerinde tehditler savururken ayni günlerde Antep'ten Maraş'a giden kuvvetleri (Aksu) köprüsü önünde millî kuvvetlerin bir müfrezesi tarafından çevrildi ve imha edilen bu kuvvetin bütün silâh ve cephanesi zaptedildi.

Millî kuvvetler artık kendilerine lâzım olan silâh ve cephaneyi böyle böyle buluyorlardı. Adeta millî müfrezelerin silâh ve cephane noksanını tamamlamak için gerek Antep'ten ve gerek Maraş'tan bir Fransız kuvvetinin çıkması bekleniyordu.

Ve şimdi Fransız'ların cenuptan gelen takviye kıt'alarile beraber erzak kolları da vuruluyor. İğtinam olunuyordu.

Kılıç Ali Bey bu sırada Urfa'da «Namık» müstearile millî kuvvetler teşkil eden Ali Saip Beyle de temasa gelmişti. Fakat vaziyet bu iki teşkilâtın birleşmesine müsait değildi. Urfa da Fransız işgalinde idi. Orada da Fransız'lar yerli Ermeni'leri silâhlandırmışlar, Türk'lere karşı cephe almışlardı.

Urfa'da Büyük varlık gösteren Ali Saip B. Ef.

Ali Saip Bey Urfa'da bir müdafaa kuvveti hazırlamış, çar - pışıyordu.

Türk vatanı her köşesinde böyle istilâ ve ihanet dalgalarına zayıf göğsünü vermiş, kanlı bir mücadeleye sahne olmuştu. Her köşesinde bir iki kahraman fırlamış, galeyan eden millî imanın önüne geçmiş, dünyanın en müthiş kuvvetlerine ve ihanetin en akur hamlelerine karşı kan içinde yüzüyordu.

İşte içeriden ve dışarıdan üstümüze yüklenen ateş ve kan dalgalarına karşı her köşede namus ve intikamdan taş kesilmiş göğüsler gerilip dikildiği bu müthiş günlerde Antep'le Maraş arasında millî ihtilâlin en kanlı müsademeleri başlamıştı.

Tecavüz kabiliyetlerini kaybeden Fransız'lar kendileri bir taarruzdan korktukları için Maraş'ta müthiş tahkimat yapmağa, Ermeni'leri kiliselere doldurup silâhlandırmağa, kışla önüne siperler kazıp mitralyozlar yerleştirmeğe başladılar.

Şehir dahilindeki her hareketi saati saatine haber alan Kılıç Ali Bey bu hazırlıklar arasında Türk ahalinin bir katliâma uğramamaları için bütün tedbirlerini alıyor, talimat veriyor. Eli silâhta bekliyor. Antep'teki Jeneral (Keret) te Maraş'a gelmişti.

Jeneral memleket eşrafını toplayıp (Pazarcık) ta hâlâ eşkiya reisi diye yadettiği Kılıç Ali'yi tevkif etmek için kendisine yardım etmelerini rica edince Refet Hoca (1) ismindeki imanlı bir Türkün şu mukabelesine maruz kaldı:

«— Kumandan efendi, medeniyet getiriyoruz diye işgal ettiğiniz memleketimizde yapmadığınız şenaat kalmadı. Kadınlara taarruz ettiniz, sebepsiz canlara kıydınız, Ermeni'leri silâhlandırdınız. Bu kadar şeyi yaptığınız halde eşkiya dediğiniz bir adamı kendiniz neden tevkif edemiyorsunuz.»

Bucevap karşısında fena halde sinirlenen Jeneral (Keret) ertesi günü şöyle bir beyanname neşretti:

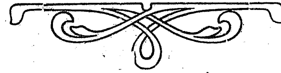
«1 — Suriye ve Kilikya Fransa Cumhuriyetinin fevkalâde komiseri ve şark ordusu başkumandanının emrile Antep, Urfa,

(1) Birinci Millet Meclisinde Maraş meb'usu idi. Bilâhare Maraş müftüsü iken vefat etti.

Maraş sancaklarındaki umum Fransız kuvvetlerinin kumandasını deruhde ettim.

2 — Fransa hükûmeti zatı şahane ile anlaşarak nüfuzunu Suriye, Kilikya ve arazii şarkiye üzerine teşmil ediyor. Mezhep ve cins ayırt etmeksizin herkes galip silâhlarımızın himayesi altındadır. Uzun harp senelerinden sonra sulh devri başlamıştı. Namuslu olanlar bizimle beraber olsunlar.»

Jeneral Keret

(Kılıç Ali Bey kendisine iltihak eden silâh arkadaşlarile beraber)

Ne gariptir ki bu beyannamenin neşredildiği akşam Maraş'ta, Çukuroba mahallesindeki camie Ermeni'ler bomba attılar ve minarede ezan okuyan müezzine kurşun sıktılar.

Heyecan artmıştı. Çarşıda bütün dükkânlar kapanmıştı ve Fransız kumandanı gün battıktan sonra Maraş'a girecek kim olursa olsun kurşuna dizileceğini ilân etmişti.

Vaziyet çok gergindi. İçeridekiler dışarıdan gelen tehlikeden korkuyor, dışarıdakiler, içeride kopacak bir kargaşalıkta Türk ahalinin ezilmesinden endişe ediyorlardı.

Kılıç Ali Bey bu korkunç günlerdeki vaziyeti şöyle anlatıyor:

«— Elbistan'daki kolordu mümessili binbaşı Ali Bey cebanetle hareket ediyor. Cephane, silâh göndermiyor. Kolordu kumandanı olan Salâhattin Bey ise (silâh patlamsaın, şayet Fransız'lar hücum ederse can yakmadan ellerinden silâhları alınsın) gibi manasız şeyler söylüyordu.»

Anlaşılıyor ki bütün iş ve mes'uliyet kendi omuzlarına yüklenmişti. Bunları yenmek için büyük Gazisinden aldığı ilham ve irşat kendisine tükemmez bir kuvvet kaynağıydı Genç kumandan o anda millî grupun beklediği metaneti kendisinde buldu. Ve her dakika tehlikeye gömülen Maraş'tan davet ettiği murahhaslara sıkı talimat verdi.

Ergeç Fransız'larla ve onların silâhlandırdığı Ermeni'lerle müsademe başlıyacaktı. Bu muhakkak çarpışmada Türk varlığını kurtarmak için muntazam bir plânla hareket etmek lâzımdı. Kılıç Ali Bey murahhaslara şu emirleri verdi:

— İlk silâh patlar patlamaz, şehrin her köşesinden ateşe başlayacaksınız. Sokaklarda görünecek Fransız efradı ve devriyelerini esir alacaksınız. Sokak başlarını tutacak, Fransız askerlerinin şehir içinde bir mahalleden öteki mahalleye gidip gelmelerine müsaade etmiyeceksiniz.

Murahhaslar Kuvayi Milliye kumandanının emirlerini canla başla kabul edip giderlerken Kılıç Ali Bey ilâve etti:

— Ermeni'leri bulundukları evlerde, kiliselerde muhasara edeceksiniz. Kışlanın dört cephesi de ihata edilecektir.

Murahhaslar derhal gittiler. Kılıç Ali Bey de vaziyeti daha yakından takip etmek için (Pazarcık) ta Maraş yakınındaki (Dehliz) mevkiine geldi.

(Millî kuvvetler Maraş'a doğru hareket ediyor.)

İki gün sükûnetle geçti.

Hususî yaptığı telefon şebekesi sayesinde her dakika şehir dahilinden malûmat alan Kılıç Ali Bey üçüncü günü şu haberi aldı:

«Jeneral Keret, mutasarrıfı, eşrafı, jandarma kumandanını, polis komiserini, müftüyü kışlaya çağırdı.»

Bu haber onu pek kuşkulandırdı. Şehir içindeki ihtilâl rüesasının Fransız kumandanı tarafından çağırılması hayıra alâmet değildi.

Tehlikeyi hisseden Kılıç Ali Bey bütün kuvvetleri toplıyarak Maraş kapılarına geldi.

Bu sırada şehir içinde acı bir komedya cereyan ediyordu.

Eşraf ile hükûmet erkânını kışlaya davet eden Jeneral Keret heyete:

— Pazarcık'taki Kılıç Ali'nin tedibi lâzım, dedi. Bunu vereceğim bir müfreze ile beraber siz yapacaksınız.

Eşraftan Refet Hoca isminde mert Türk Jenerale şu cevabı verdi:

— Hacet yok, bir zabit veriniz. Biz de bir adam katalım, gitsinler, vaziyeti anlasınlar.

Jeneral Keret bu cevaba fena halde kızdı. Ayağa kalktı:

— Evet, dedi, bir zabitimi daha öldürmek istiyorsunuz değil mi? Ve hiddetle meclisi terketti. Bundan sonra da heyet arasında bulunan Evliya Efendinin acı ve vatanperverane sözlerile karşılaşan Jeneral (1) dışarı çıkınca kapıdaki askerlerine şu emri verdi:

— İçeridekiler mevkuftur!

Maraş kapılarında Kılıç Ali Bey karargâh kurmuş, içeride Jeneral Keret eşrafı tevkif ederek vaziyet almıştı.

Akşam oluyordu. Maraş'tan haber çıkmıyordu.

Kılıç Ali Beyin (bülbül ve kanarya) parulasile Maraş'tan sorduğu suallere hiç cevap çıkmıyordu.

Gece yarısına doğru idi. Telefonun zili acı acı çaldı. Heyecandan sabırsızlanan Kılıç Ali Bey hemen telefona sarıldı.

Maraş'tan haber geliyordu.

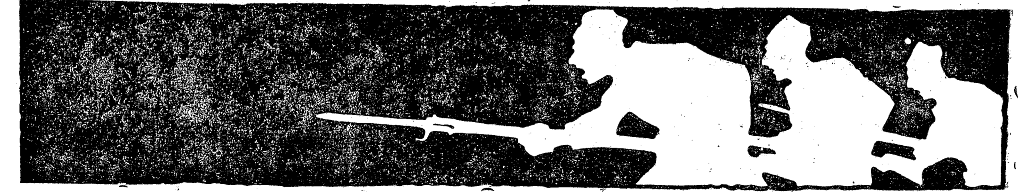
Fakat bu haber şu iki kelimeden ibaret kaldı:

— İmdat, imdat!

Ve başka hiç bir ses işitilmedi.

(1) Evliya Efendi Maraş'ta sokak muharebesi esnasında bir kilise kapısında kahramanca şehit olmuştur.

Şehirde müsademe başlamıştı.

Karargâh ile Maraş arası epeyce vardı. Bir kısım kuvvetini (Karasu) köprüsündeki Fransız kıt'alarının muhtemel bir taarruzuna karşı arkada bırakan Kılıç Ali Bey gece olmasına, şiddetli bir kar tipisi başlamasına rağmen fedakâr silâh arkadaşlarile cebrî yürüyüşe geçti.

Sert, soğuk, fırtınalı bir kânunusani gecesi. Şiddetli bir şimal rüzgârı esiyor, kardan göz gözü görmüyor. Fakat herbirinin yüreğinde taze ve sıcak bir millî iman yaşıyan kahramanlar şehirdeki kardeşlerinin imdadına yetişmek için karanlığı bir ok gibi yararak Maraş'a doğru akıyorlar.

Cebrî yürüyüş bütün gece, sabaha kadar devam etti. Çamur ve kar bastıran yolu sökmek çok müşkül oldu. Ancak ertesi günü öğleye doğru Maraş göründü.

Şehirden silâh sesleri geliyordu.

Kahraman Maraş'lılar Pazarcık'tan verilen talimatı harfi harfine tatbik etmişler, can ve namuslrını kurtarmak için sarıldıkları silâhlarını işaret edilen şekilde tam hedeflere çevirmişlerdi.

Bu kuvvetin geldiğini gören Maraş'lılar hemen adam koşturarak Kılıç Ali Beye vaziyeti haber verdiler.

Şehir içinde mühim mevkiler Türk kahramanları tarafından tutulmuştu. Yalnız (Abarabaşı) kilisesi civarındaki Kayabaşı

mevkiini takviye etmek lâzımdı. Kılıç Ali Bey buraya derhal bir müfreze yolladıktan sonra vaziyete askerce hâkim olmak için Hazinedar'daki Alman çiftliğinde bulunan Fransız kuvvetini muhasara için bir kuvvet bıraktı ve kendisi şehre girerek şu küçük beyannameyi neşretti:

«Memleketi kurtarmak, göğüs göğüse çarpışmak için şehre girdim. Düşmanı şehirden çıkaracağız. Allahın inayeti bizimle beraberdir.

Kılıç Ali

Artık şehir muharebesi bütün dehşetile başlamıştı.

Türk ahali kadın ve erkek ellerine ne geçerse onu silâh olarak kullanmağa başlamışlardı.

Kışladaki Fransız'ların yaylım ateşlerine karşı derhal siperler kazıldı. Şehre hâkim Osmandede, Tavşantepe sırtlarını Amerikan hastanesi yanındaki değirmeni tutturan Kılıç Ali Bey Hazinedar çiftliğinin küçük bir binasını karargâh yaparak kumandaya başladı.

Siper ve sokak muharebeleri bir tarafın hıncı ve kini, bir tarafın inat ve mukavemeti içinde devam ediyor.

Fransız'lar imdat için Islahiye'ye bir haber uçurmuşlar. Bir taburları hareket etmiş, Maraş'a geliyor.

Halbuki millî kuvvetlere yardım gelmiyor. Elbistan'daki fırka mümessili silâha sarılıp namusunu müdafaaya kalkan milletin bu hareketile alâkadar bile olmuyor. Halbuki orada kuvvetli bir süvari kolu var, top var, mitralyoz var.

Fakat bütün mahrumiyetlere rağmen millî kahramanların yüreğindeki gurur ve azamet kâfi geliyor.

Fransız'lara yardım geliyordu. Fakat zaten bu ihtimalleri hesap eden Kılıç Ali Bey tedbirlerini almıştı. Tepeden tırnağa müsellâh otuz süvarisini Fransız'ların geleceği istikamette bir orman içinde gizlemişti.

Bundan başka gene gelen Fransız taburunun yolu istikametinde (Şeyh Âdil) mezarlığını bir müfreze ile tutturarak ihtiyat kuvvetlerile düşmanı çember içine almağa hazırlandı.

Fransız'lar Maraş'a rahat rahat yaklaşmışlardı. Şehre bir kilometre yolları kalmıştı.

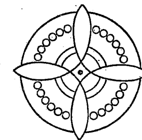
Artık süvariler için Fransız'ların arkasını çevirmek zamanı gelmişti. Kılıç Ali Bey taarruz emrini verdi. Fakat Kürt aşiret ağalarından mürekkep olan bu süvari kuvveti gelen Fransız taburundan korktular ve aldıkları silâhın hakkını vermeği unutarak alçakçasına kaçtılar.

Az, küçük kuvvetlerle düşmanı yıprata yıprata ezmek usulünü takip eden Kılıç Ali Bey en tehlikeli zamanda bu cinayeti gördüğü zaman soğukkanlılığını kaybetmedi. Şehirdeki müsademelere iştirak eden kuvvetlerinden birer ikişer silâhşor alarak on beş yirmi kişilik bir müfreze yaptı ve bunları daha beri yoldaki Zeytinlik mevkiine, siperlere yatırdı.

Tam bu sırada Fransız'lar da Maraş yolundaki Şeyh Âdil Mezarlığı mevkiine gelmişlerdi ki burayı tutan müfrezenin şiddetli bir yaylım ateşile karşılaştılar. Burasını sökemiyen Fransızlar bu sefer Zeytinlik istikametine yürüdüler. Fakat burada daha şiddetli ateşle karşılandı.

Kılıç Ali Bey düşmanı istediği mevki'e sokmuştu. Fransız'lar şimdi Hazinedar çiftliğine dönmüşlerdi.

Buranın en hâkim mevkii olan Hazinedarlı camii minaresine iki mitralyoz kuran Kılıç Ali Bey zaten iki taraftan ateş altına düşen Fransız'lara şiddetli bir mitralyoz ateşi yağdırınca darmadağın oldular. Kumandanları ölmüş, efrat kaçacak, teslim olacak yer arıyordu.

ıç Ali Bey Maraş ve Antep mücadelesinde bir kısım
â.. akkadaşlarının arasında

Kılıç Ali Bey bu müthiş dakikayi şöyle anlatıyor:

«Fransız'lar şiddetli piyade ve mitralyoz sağnakları altında pıtır pıtır dökülüyorlardı. Bu manzara göğsümü kabartıyor ve mütemadiyen ateş emri veriyordum Biraz evvel Fransız'lardan ürküp kaçan Kürt aşiret süvarileri onların bu hezimetini görünce geri döndüler ve zaten perişan olan Fransız taburunun üstüne aktılar.

İki saat sonra meydanda bir tek düşman kalmamıştı.

İçerideki Fransız'lara gelen bu kuvvet tamamile imha edildi ve bütün silâhları, cephanesi, hayvanları, erzakı kahramanların eline düştü.

Şimdi Maraş içindeki Fransız'lar tamamile muhasara edilmişlerdi. Kışlada kalan Fransız'lar mevzi alabilmek için etraftaki binaları yakmağa, islâm mahallelerine ateş vermeğe başladılar.

Onların bu korkakça hareketlerine karşı millî kuvvetler yer-

altından mazgallar açarak düşmn maevzilerine sokuluyor, kahramanca dövüşüyorlar.

Maraş sokakları ateş içinde, kilise önlerinde hendekler kazılmış, her sokak başında siperler yapılmıştı.

Fransız'lar kışladan mütemadiyen bombardıman yapıyor - lar. Fakat tesirsiz kalıyor.

Bu sırada Elbistan'dan on kişilik bir süvari müfrezesi; iki de top imdat geldi. Her iki topun cephanesi 22 atımdan ibaretti. Fakat (top geldi) lâkırdısı siperlerde çarpışan kahramnaların ma - neviyatını kuvvetlendirdi.

Ateş gece gündüz devam ediyor.

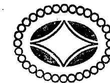
Bu sefer de piyade cephanesi tükendi.

Ta Malatya'dan yola çıkarılan on sandık cephanenin dört sandığı kim bilir hangi hain el tarafından açılmış, mermiler alınarak yerine taş toprak doldurulmuştu. Düşmanın karşısında, ateşin içinde bu elim manzarayı gören Kılıç Ali Bey fütur getirmiyor. Eline geçeni siperlere dağıtıyor. Artık topları da kullanmak zamanı geldi. Bizimkilere kuvvet olmak, Fransız'lara da kuvvet göstermek için topları kullanmak lâzım. Fakat nasıl? Kılıç Ali Bey bunu yapmadan evvel Fransız'lara şu oltimatomu gönderdi:

Kumandan efendi,

Yirmi dört saate kadar derhal efradınıza ateş kestirerek teslim olduğunuz takdirde hiç tecavüze uğramadan Adana'ya kadar avdetinizi temin ederim. Aksi takdirde dökülecek kanlardan siz mes'ulsünüz.

Kılıç Ali

Verilen mühlet bitti.

Fakat Fransız'lardan hiç birhaber çıkmadı. Yalnız uzlaşmak için evvelce esir ettikleri mutasarrıf Cevdet Beyi Kılıç Ali Beye gönderdiler.

Halbuki Cevdet Bey kurtulur kurtulmaz o da millî kuvvet saflarına iltihak etti. Fransız'lar yavaş yavaş imha olunuyordu.

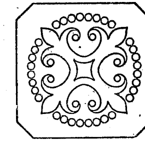
Fakat Kılıç Ali Bey Fransız başkumandanlığının buradaki mahsur kuvveti kurtarmak için imdat göndermesinden endişe ediyordu. Bilhassa (Antep) bu tehlikenin yolu idi. (Antep) lilere bir kaç defa haber yollıyarak (Maraş) ta Fransız'ların muhasara edildiği bir sırada (Antep) teki kuvvetlerine de hücum etmelerini söyledi. Fakat bu fırsattan istifade edecek bir cevap alamadı. Bazı Antep eşrafı şehirlerinin yanıp yıkılmasından korkuyorlar, memleketlerini işgal eden ve Maraş vak'ası üzerine korkup kışlalarına saklanan dört beş yüz Fransız'a hücum etmeğe cesaret edemiyorlardı. [1].

Maraş yanıyor, yıkılıyor, fakat Maraş'lılar yılmıyor, bıkmıyor, boğaz boğaza dövüşüyorlar.

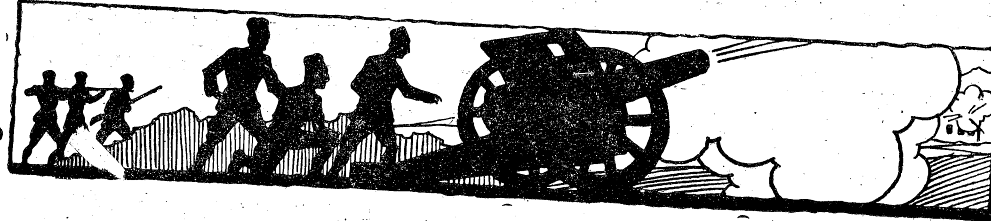
Sokak muharebeleri olanca hızile devam ediyor.

Fransız'lara verilen müddet bitince Kılıç Ali Bey topların sesini duyurmak zamanı geldiğini gördü. İlk top atıldığı zaman (yaşa) sesleri kâinatı kapladı. Dumandan, ateşten göz gözü görmüyordu. Bütün siperlerden Fransız'lara karşı müthiş bir ateş başladı. Toplardan birini Hazinedarlı'ya getirip (Kümbet) kilisesindeki düşman mevzilerine karşı tabiye eden Kılıç Ali B. top cephanesinin tükendiğini görünce telâş etmedi. Kahramanlar arasında eskiden topçuda çalışmış olanları arattı. İki topçu çavuşu bulundu. Bunlar hartuç yapmağı biliyorlardı. Hemen hartuç için lâzım ipekli kumaş, bez ve barut bulundu.

Fakat konacak barut miktarını kimse bilmiyordu. Göz ayarile bu da kondu. Fakat çavuşlar son sistem toplarda çalıştıkları için bu köhne topun kullanılmasını bilmiyorlardı. Hep beraber topun başında yapılan tetkikattan sonra nihayet kullanış tarzı bulundu. Artık nişan almak, mesafe tahmin etmek kalıyordu. Bunu bizzat Kılıç Ali Bey yaptı.

(1) Bu hal ilk günlere mahsus bir şaşalama idi. Bilâhare Antep'te celâdetini gösterdi ve «Türk Verdönü» adını aldı.

Top hazırlanınca piyade için de tertibat alındı. Bir yangın müfrezesi düşmanın sığındığı kilise yanına kadar sokuldu. Piyade siperlerine talimat verildi. İlk top atılınca yangın müfrezesi işe başlıyacak, kiliseye ateş verecekti.

Kılıç Ali Bey topun atışını şöyle anlatıyor!

— Mesafe 400 metre idi. Topçu çavuşu elinde fünye ateş emri bekliyordu. Bu manzarayı gören düşman üzerime şiddetli bir yaylım ateşi açtı. Halk sabırsızlıkla bekliyor. Tanrıya sığınarak verdiğim ateş! emri üzerine bir kıyamettir koptu. Bulunduğumuz yer altüst oldu. Tozdan, dumandan göz gözü görmüyordu. Hepimiz yerlere serildik. Bir müddet böyle kaldık.

Kendime geldiğim zaman şöyle bir etrafa baktım. Ne göreyim, meğer barut hakkı fazla gelmiş, top geriye tepmiş, barut ta dumanlı barut olduğu için duman, toz gökleri kaplamış.. Bu böyle olmuş ama çıkan mermi de nişan aldığım Kümbet kilisesinin duvarını oymuş, yıkmış.

Bunu gören bizimkiler evvelce verdiğim emri yerine getirerek derhal kiliseye hücum etmişler, bahçesine kadar girmişler, bombalarını atıyorlar, kilise cayır cayır yanıyor.»

Kılıç Ali Beyin pek mütevaziane anlattığı bu vak'a inkılâp tarihimizin en parlak fedakârlık sahifelerinden biridir.

Top dumanları dağıldıktan sonra düşmanın bu top mevziine ateşi dehşetlendi. Fakat artık olan olmuştu. Her taraftan hücum

başlamıştı. İçeriden ve dışarıdan düşman mevzileri ateş içinde kalmıştı.

Ele geçen düşman mevkilerinde boğaz boğaza muharebe oluyor, memleketlerini işgal edenlere karşı merhamet etmiyen halk eline geçeni vuruyor, Fransız'larla beraber saf kuran Ermeni gönüllüleri de kan, duman içinde can veriyorlar.

Ermeni komitecilerinden Maraş'ın Osmanlı meb'usu Hırlakyan Agop'un evini Fransız'lar tahkim etmişler, Ermenilerle beraber şiddetli müdafaa ediyorlardı.

Buna rağmen Maraş'lı bir kaç fedakâr delikanlı çuvallara saman doldurmak ve bunları önlerinde bir siper gibi taşımak suretile evin duvarlarına kadar sokuldular ve ateş verdiler.

Artık Fransız'ların da, Ermeni'lerin de kuvvei maneviyeleri adamakıllı kırılmıştı. Muharebe on sekiz gündenberi devam ediyor, tahkim ettikleri yerlerin çoğu düştü.

Tam bu sırada Miralay (Norman) kumandasında bir kuvvetin İslâhiye'den hareket ettiği haberi geldi. Fakat ayni zamanda Kılıç Ali Beye de yetmiş süvarilik bir kuvvet geldi.

Bu kuvvet Sivas'tan beraber hareket ettikleri (Yürük Selim) Beyin kumandasında idi. Kılıç Ali Bey bu süvarileri derhal miralay Norman kumandasında cenuptan gelen Fransız imdat alayına karşı yola çıkardı. Ve kendisi Maraş kapısında tertibat aldı.

Fransız'lar (Aksu) ya kadar geldikleri zaman (Yürk Selim) süvarilerinin ilk hücumuna uğradılar. Civar köylerdeki silâhlı ahali de düşmanı sıkıştırıyordu. Gece yürüyüşünü tehlikeli gören Fransız'ların emniyet tertibatı alarak kurtulduklarını haber alan Kılıç Ali Bey bu fırsatı kaçırmadı.

Hemen genç ihtiyat mülâzımı Pişkinzade Ali Rıza Beyin kumandasına bir müfreze vererek düşmanı hırpalamak ve icap ederse baskın yapmak için üzerlerine sevketti. Gelen düşman kuvveti iki tabur piyade, bir batarya da toptu.

Kılıç Ali Bey bu ikinci imdat kuvvetini de birinci gibi imha edeceğini ümit ediyordu.

Fakat hâdise maalesef onun tertip ettiği şekilde olmadı. Bu heyecanlı macerayı kendi lisanından dinleyiniz.

«—Yürük Selim süvarilerile şube binbaşısı Cemil Bey kumandasındaki kuvveti düşmanı iz'aç için gönderdiğim halde ikisinden de ses çıkmadı.

Elbistanda Kılıç Ali Beyin yaptığı ilk içtima
(Şakdan ikinci Kılıç ali beydir.)

Yürük Selim bey
(Süvari yüzbaşısı Salim Bey)

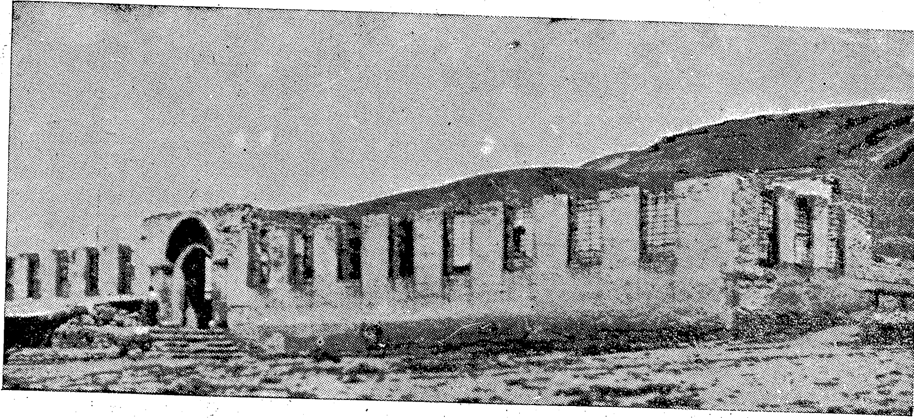
Yürük Selim'in Çerkes süvarileriy kaçmışlardı. Cemil Bey de bir şey yapmıyarak dönüp gelmişti.

Düşman yaklaşıyordu.

Ertesi sabah Miralay Norman taburlarının muntazam açılışla ilerlediğini gördüm. Sür'atli tertibat ile derhal ateş açtılar. Bilhassa benim mevzilerimi şiddetli bir topçu ateşi altına aldı. Mercimektepe'de bulunan binbaşı Cemil Beyden ses çıkmıyordu. Halbuki düşmanın maksadı şehre hâkim olan bu tepeyi tutmaktı.

Tepeyi zaptettiler ve tahmin ettiğim gibi derhal bataryalarını tabye ederek şehri ezici bir ateş altına aldılar.

Bu müthiş bombardıman derhal tesirini yaptı. Günlerce devam eden bütün gayretimizle sonuna yaklaştırdığımız kurtuluş mücadelesi korkaklığa kurban olmak üzere iken vaziyet hamiyetli bazı fedakârların gayretlerile telâfi edilmişti.

Maraş Kışlası (yandıktan sonra)

Karanlık bir gece. Müthiş, karlı, soğuk bir hava... Şehirden arasıra tüfek sesleri geliyor. Osmandede sırtlarında biraz dinlenmek için yamçıma sarılarak uzandım. Dalmışım, bir ses:

— Paşam diye haykırdı. Düşmanın ömrü bukadar olsun. Kışla yanıyor, kalk! Fırladım. Hakikat Fransız'ların karargâhı olan kışla yanıyor.

Derhal anladım ki Fransız'lar çekileceklerdir ve gelen Norman kuvveti onların bu çekilişini himaye için gelmiştir.

Hakikat Miralay Norman taburlarının karargâh ışıkları da gerilemişti. En sevdiğim fedakâr silâh arkadaşlarımdan Ahmet Çavuşu yolladım. Getirdiği haber tahminime uygun çıktı. Fransız'lar Islahiye'ye doğru kaçıyorlardı.

Sabah oldu.

Düşman boğucu bir kar fırtınası içinde bozuk düzen ric'at ediyor.

Sonuna kadar mukavemet azminin önünde yılgın bir hale gelen Fransız'lar Kılıç Ali Beyin dediği gibi müthiş topçu ateşlerile sarstıkları Kuvayi Milliyeden hâlâ korkuyorlardı. Ve karşılarındaki küçük devletlerden sdhg, şzğöâç cmfhyp sdıri mm m bb' daki küçük kuvvetlerden tabur, mitralyozları, topçuları, zabitleri, jeneralleri ile kaçıyorlardı. Bu müthiş bir panik idi.

Fransız'ların bu perişan ric'atini işiten civar köylüler, bütün eli silâh tutanlar kendilerine göre birer siper bulup ateş ediyor, kaçan askerleri büsbütün şaşırtıyorlardı.

Vaziyeti gören Kılıç Ali Bey bir kısım kuvvetini takibe memur ederek derhal şehre girdi ve bir beyanname neşrederek velev bir arşın bez dahi olsa yağma yapacakları şiddetle cezaya çarpacağını söyledi.

Fransız'lar kaçıyor. Ermeni'ler hâlâ sokak muharebesi yapıyor.

Maraş birkaç gün evvelkinden daha müthiş bir ateş içinde...

Kılıç Ali Bey hükûmet dairesine vardığı zaman tüfek seslerinden konuşmağa imkân yoktu. Şiddetli çarpışmalar oluyordu.

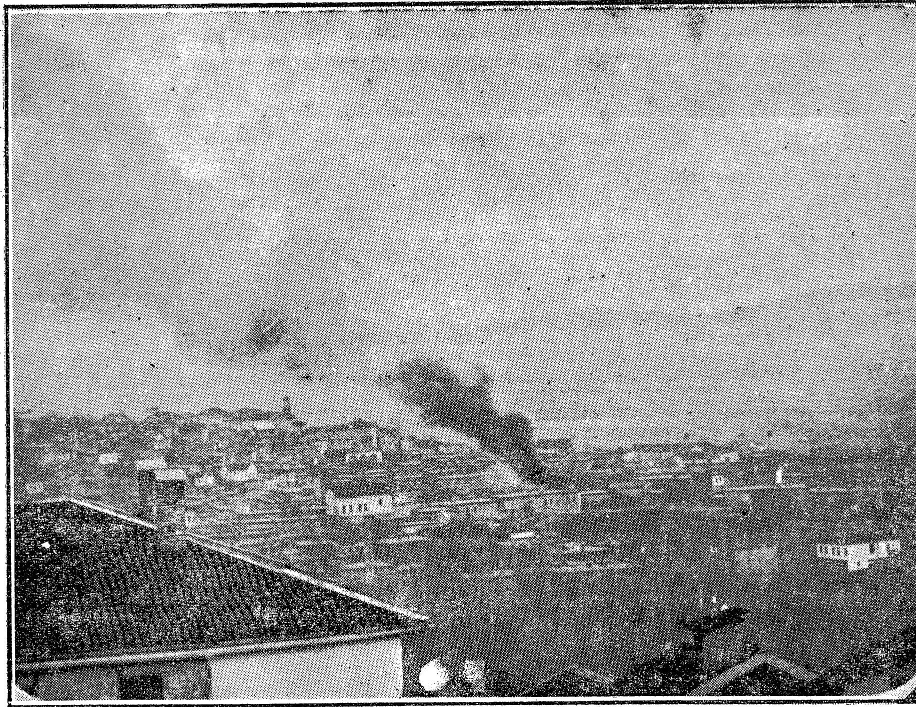
Bu sırada bir heyet Amerika'lı Mister (Laymen) in kendisile görüşmek istediğini haber verdi.

Bu Mister (Laymen) ki Elbistan'da Kılıç Ali Beyin bir arpa tüccarı ismile iştarak ettiği mecliste:

— Ermeni'lere ettiğiniz yeter. Bundan sonra siz onlara hizmet edeceksiniz! Diye bağırmış, Türk'leri tahkir etmişti.

Gene bu gürültü ve ateş içinde dalga halinde hükûmete akan halk sokak muharebesinde tepeledikleri komiteci Osmanlı meb'usu (Hırlakyan Agop) un kafasını getirip merdivenlere attılar.

Amerika'lı (Laymen) de, haber üstüne haber geliyor. Görüşmek istiyor.

Maraşta patlıyan ilk mermi

Amerikan misyoneri, aylardanberi dağ başında, ağaç kovuklarında yatan, boğazından bir lokma sıcak yemek geçmiyen, üstü başı toz toprak ve çamur içinde, saçı sakalına karışmış üzerinde silâhtan başka bir şey görünmiyen Kılıç Ali Beyin karşısına çıktığı zaman bunun Elbistan'da (arpa tüccarı) sıfatile kendisile konuşan kahraman olduğunu tanımadı. O yalnız:

— Aman diyordu, Ermeni'lere merhamet ediniz!

Sahne gayet ağırdı.

Dışarıda silâhlar patlıyor, kiliselere kapanan Ermeni'lerin yaylım ateşleri gittikçe hafifliyor. Bir kıyamettir kopuyordu.

Kılıç Ali Bey Amerikan misyonerine yaklaştı.

Maraş harekâtı esnasınd mutasarrıf vekili bulunan
Merhum Cevdet Bey

— Mister Laymen, dedi, beni tanıdın mı?

Mutaassıp misyoner gözlerini dikti, Kılıç Ali Bey devam etti:

— Elbistan'da seninle arpa tüccarı diye konuşan Türk, hani

«biz vatanımızı işgal edenlere karşı hareket ediyoruz. Ermeni'ler-de bizimle beraber olsun. Bizim izzetinefsimizi kırmasınlar, dost olalım» diyen Türk. Tanıdın mı? Mister Laymen'in o andaki hicabı belki ömrünün en büyük günahının yüzündeki tecellisi idi.

Yeis ve hicap içinde af dilemek için Kılıç Ali Beyin elini öpmek isterken kumandan onu teskin etti:

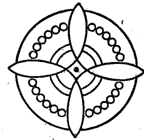
— Hacet yok Mister Laymen, dedi, Elbistan'daki sözümü tekrar ediyorum. Maksadımız kim olursa olsun vatanımızı işgal edenlere karşı hareket etmektir. Di ,manlar çıkınca kalan Ermeni'ler bizim vatandaşımız olur. Onların himayesi için de sizin yardımınıza lüzum yoktur. Senelerce beraber yaşadığımız Ermeni'lere ancak vatandaş muamelesi edilir.

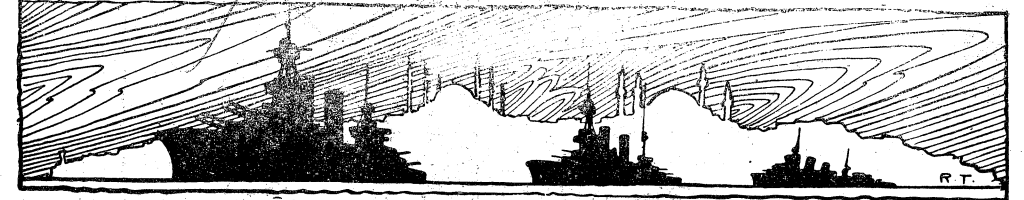
Mister Laymen, memnun, müteşekkir giderken Kılıç Ali Bey ilâve etti:

— Kiliselere haber yollayın, derhal ateş kessinler.

Amerika'lı Laymen mülâkata gelirken kocaman bir de beyaz bayrak getirmişti. Kılıç Ali Bey bayrağı işaret ederek:

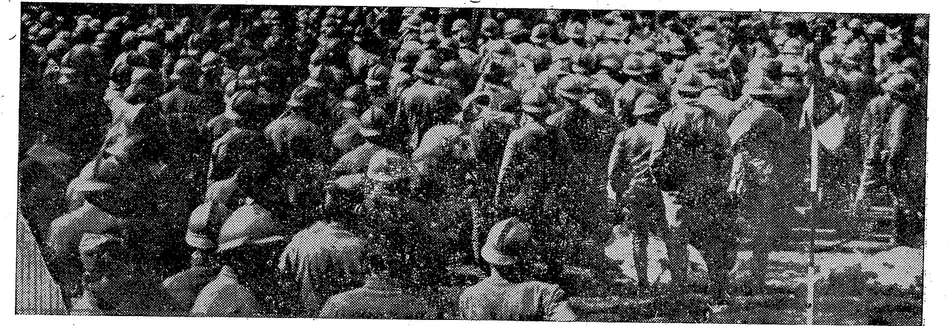
— Buna ihtiyaç yoktur, dedi. Amerika'lıları düşman değil, dost biliriz. Dostlar 'da aramızda serbestçe gezebilirler. Yırtınız onu!

Biraz sonra günlerce kan ve ateş sağnaklarile müthiş bir mücadeleye sahne olan, yanan, yıkılan güzel Maraş derin bir sükûna kavuşmuş, silâh sesleri işitilmez olmuştu.

Her hâdiseyi günü gününe Mustafa Kemal Paşaya bildiren Kılıç Ali Bey bu zaferi de Ankara'ya nakletmiş olan Büyük Reisin müjdeledi.

Fransız esirleri karargâha sevkediliyor

Ne hoş bir tesadüftür ki bu zaferin sabahında Kılıç Ali Beyle arkadaşı Yürük Selim Beyler İstanbul'dan ailelerinden aldıkları bir telgrafla Kılıç Ali Beyin erkek, arkadaşının kız birer çocukları dünyaya geldiğini öğrendiler.

İki silâh arkadaşı telgrafla şu cevabı verdiler:

Maraş mücahitlerinden bir müfreze

Kılıç Ali Bey karargâhında

— Oğlanın adı Zafer, kızın ismi Muzaffer olsun!

Alman inadını kırmaktan, Kayser ordularını bozmaktan gelen bir gururla başlarında Napoleon rüzgârları esen Fransız kumandanları zaferden sarhoş olmuşlardı.

Ve Fransız, İngiliz diplomatları dünya haritasını önlerine açmışlar. Yetim ve masum hakkı yiyen zalim bir kassam gibi milletlerin şerefini, namusunu, canını ve toprağını diledikleri gibi taksim ediyorlardı. Bu davada mağlûplar safının önünde bulunan Alman'lar bütün o kuvvetlerine rağmen boyun iğdiler, galipler ne istedilerse verdiler. Avusturya, dört sene bütün İtalya ordusuna yerinde saymak talimi yaptırdığı halde mütareke ile uzatılan kemende boynunu verdi.

Maraş mücahitlerinden iki kahraman süvari

Bulgar'lar, hem mağlûbuz, hem mahcubuz, dediler, ne isterseniz onu yapın.

Ve galipler bu üç devlete istediklerini kabul ettirdiler. 1871 de Versay'da galip kılıçlarının şakırtıları arasında büyük Alman imparatorluğunu ilân eden Alman'lar 1918 de gene ayni salonda

galip Fransız hükûmetinin emirlerine amade olduklarını ilân ettiler.

Avusturya ihtiyar bir aslandı. Kesildi, biçildi, kırpıldı ve kediye döndü.

Bulgar'lar tepelerinde şımarık bir Romanya, arkalarında azametli bir Yugoslâvya, ve yanlarında Akdeniz'de teneffüs ettirmiyen upuzun bir Yunanistan peyda olmasını kabul ettiler.

Süngü ucile çizilen bu yeni hudutlar Türk varlığını da Asya ve Avrupa'dan silip çıkarıyorlardı.

Fakat mağlûplar içinde yalnız Türk milleti canevîne doğru inen bu öldürücü darbaya karşı başını yükseltti ve siyasî kararları tatbik etmek için her taraftan üzerine gelen kuvvetlere karşı durdu.

Tarihi sarsan büyük inkılâp devirlerinde milletlerin sinesinden millî vicdana yepyeni istikametler vermeğe muktedir kahramanlar yetişir.

İşte Türk vatanı dört tarafından düşman baskınına uğradığı 918 ve 920 seneleri içinde cephe cephe bu kahramanlarla doldu. İzmir'de Yunan baskınına karşı bir avuç Türk siperler kurdu, cepheler açtı, adım adım müdafaa yaptı.

Kafkasya'da düşmanın en nankörüne karşı silâha sarılan Türk onu başını kaldıramıyacak kadar ezdi, doğradı.

Cenup cephesinde, koca Alman imparatorluğunu yere sermiş olan Fransa hükûmetinin Şark ordularını gene milletin sinesinden doğan fedailer hırpaladı, yıprattı, ezdi ve mağlûp etti.

Çifte sırmalı mareşalları şaşırtan, yıllanmış diplomatları kızdıran bu darbalar bütün enerjisini, bütün sihrini Mustafa Kemal'den alan millî bir kıyamın önüne geçilmez dalgalarıydı.

Mağrur Fransa'nın Şark orduları (Maraş) ta yedikleri darbanın tesirile sersemlemişlerdi.

Millî galeyan onların peşini bırakmadı.

Çetin bir mücadeleden sonra medenî Avrupa'ya büyük bir

fazilet ve insaniyet dersi vererek (Maraş) ta silâh seslerini susturan Kılıç Ali Bey işgal ordusunu Türk oğlu Türk (Antep) ten de söküp çıkarmak için derhal harekete geçti.

Ve serbestçe tedbirlerini almak üzere Maraş'ı terkederek (Safçagözü) mevkiine indi, yeni hücumlara başlamak için yeni kuvvetler toplamağa başladı.

Maraşın zaptında şehit düşen bir kahraman

Kurtuluştan sonra millî tezahürat

Artık Fransız ordularının büyük istinat noktaları daha ya-

Artık Fransız ordularının büyük istinat noktaları daha yakındı. Adana'dan ve Halep'ten mütemadiyen kuvvet alan Fransız'lar Antep ve havalisinde daha sıkı tutunmuşlardı. Fakat ne olursa olsun kendi toprağını, evini, namusunu müdafaa için silâha sarılan bir milletin savletine mukavemet imkânı yoktu. Milletin yüreğinde ki bu kudreti gören Kılıç Ali Bey Maraş'ta olduğu gibi (Anteb) i de bazen çete muharebeleri, bazen gece baskınları, bazen cephe muharebelerile düşmanı yıprata yıprata mağlûp ederek geri alacağına emindi. Ve buna göre tedbirlerini aldı. Evvelâ gerideki namütenahi imdat yollarile Fransız'ların alâkalarını kesmek için Islahiye'de mukavemet kuvvetleri ve cephesi tesis ederek Kilis yollarını tuttu.

Ve bununla beraber bütün bu havali[illegible] istifade edilecek en kü-

çük bir kuvveti bile ihmal etmiyerek hemen her köyde millî teşkilâtı kurdu.

Yavaş yavaş (Anteb) in etrafını da sıkı bir çember ihata etmeğe başladı.

Fransız'lar (Anteb) e kuvvetli olarak yerleşmişlerdi.

Şehirde öz Fransız alaylarından başka Senagal, Cezayir taburları, topçular, avcı bölükleri ve bir de Ermeni gönüllü alayı vardı.

Bir muntazam kuvveti sürüp çıkartmk aiçin sıkı bir muhasaraya almak lâzımdı. Kılıç Ali Bey arkadaşlarını, müfreze kumandanlarını toplıyarak çizdiği plânı anlattı ve şayet (Islahiye) istikametinden kuvvetli bir imdat müfrezesi gelirse onunla muharebeyi kabul etmek üzere mevziler hazırladı.

Antep Müdafaai Hukuk Reisi
Ferit Bey

Muntazam teşkilâtlı ve galibiyet neş'esile sermest bir orduya karşı perakende ve askerî disipline tâbi olmıyan kuvvetlerle mukabele etmekteki güçlüğü takdir eden millî kumandandan her

şeyden evvel mevcut kuvvetlerini muayyen bir teşkilât içinde kadrolara ayırdı. Emir ve kumanda, sevk ve idare kabiliyetini bu suretle ele aldıktan sonra işe başladı.

Fakat Fransız'lar (Maraş) akibetinden ders almışlardı. İçine düşecekleri kapanın tehlikesini anladıkları için sür'atle cenuptan imdat kıt'aları getirtmeğe başladılar

Cenuptan gelecek Fransız imdat kollarının bütün yürüyüş noktaları tutulmuştu. Hatta yakın mesafeye kadar gelen tren hattından yüz metrelik bir kısmı kaldırılmış, köprüler de tahrip edilmişti.

Buna rağmen (Antep) i muhafaza etmek istiyen Fransız'lar arka arkaya Halep'ten imdat kolları sevketmeğe başladılar.

Gazi Antep mücahitlerinden
Haci Halil Ağa zade Ahmet Bey

Bu mıntakada ötedenberi başlarına topladıkları avenelerile âdeta küçük birer derebeyi gibi yaşıyan ağalar, beyler de vardı. Bunlar ne tarafta menfaat görürlerse o tarafa geçiyor. En nazik zamanlarda çok tehlikeli vaziyetlere sebep oluyorlardı.

Bunlardan biri de Safçagözü mevkiindeki malikânesinde yaşıyan Hurşit Ağa isminde biri idi. (1)

Avenesi, arazisi, çiftlikleri, kuvveti vardı ve Fransızlar'la haş geçinmek, millî harekete bigâne kalmak yolunu tutmuştu.

Kılıç Ali Bey derhal bu ağanın üzerine yürüdü.

Fransız'ları (Maraş) tan sürüp çıkaran kuvvetin kendi üzerine geldiğini gören Hurşit Ağa mukavemet bile etmeden hemen maiyetindeki süvarilerle beraber geldi ve hizmet etmeğe hazır olduğunu söyledi. (Safça özü) mevkii itibarile mühimdi. Kılıç Ali Bey burasını tahkim ederek karargâhını kurdu.

Fransız'ların (İskenderun) iskelesinden tabur tabur asker çıkarmağa başladıkları işitiliyordu.

Kılıç Ali Bey de (Antep) içindeki Müdafaai Hukuk cemiyetine mensup arkadaşlarından nezdine gelenlere şu talimatı verdi:

1 — Hali ve istikbali göze alarak teşkilâtı genişletmek lâzımdır.

2 — Düşmanın Anteb'e yeniden kuvvet sokmasına mâni olmalıdır.

İşgal altındaki köy ve kasabalardan kaçan gençler, silâhşorlar mütemadiyen Kılıç Ali Beyin karargâhına gelip iltihak ediyorlardı. Hatta bunların arasında Fransız hizmetinde bulunan Tunus'lu zabit, çavuş ve neferler de vardı.

Artık piştarı, ihtiyatı, emniyet tertibatı olan muntazam bir teşkilât meydana çıkmıştı. Yalnız cephaneleri biribirlerine uymıyan silâhlara mermi bulmak, yetiştirmek güç oluyordu.

Maamafih millî kuvvetler her yoksuzluğa katlanarak kendilerine verilen vazifeyi yapıyorlardı.

İşte bu sırada Kilis'ten Fransız'ların Anteb'e yolladıkları yarım tabur asker ve bir batarya toptan mürekkep kuvvetlerini

Antep yolu üzerinde çeviren millî müfrezeler iki saat içinde perişan ettiler.

Ayni günlerde (Urfa) da Ali Saip Beyin teşkil ettiği millî kuvvetlerin hücumuna dayanamıyan Fransızlar beş yüz kişilik kuvvetlerile (Urfa) yı bırakıp gitmiye razı oldular.

Aylarca Urfa'daki Ermeniler vasıtasile Türk'lere yapmadık zulüm bırakmıyan, bu güzel Türk şehrinin harap olmasına sebep olan bu Fransız kıt'ası Urfa'dan çıkıp giderken Türk köylülerine de silâh atmaktan geri kalmadı. Silâh ve cephanelerile (Urfa) dan çıkan Fransız taburile beraber birçok ta Ermeni çetecileri gidiyorlardı.

Urfa'da millî kuvvetleri idare eden Ali Saip Bey aldığı tecrübelere göre çok isabetli bir söz söylemiştir.

Millî kıyamın cenup cephesi boğuşmalarında büyük varlık gösterenlerden biri olan Ali Saip Bey:

— Ermeni biraz kuvvetlendiği zaman yapacağı ilk iş Türk'e taarruz etmektir. Urfa'dan çıkan Fransız askerlerinin önünde silâhlı, bombalı Ermeni gönüllüleri gidiyorlardı ve bunlar Fransız'lardan cesaret alarak biraz da intikam alamadan Türk topraklarını terketmenin hıncı ile yolda rasgeldikleri Türk köylülere, aşiret efradına ateş açtılar.

Silâh sesleri yol üzerindeki köyleri ve aşiretleri harekete getirdi. Hayatını ve namusunu müdafaa için silâha sarılan yola döküldü ve az zamanda Fransız'ların etrafını kalabalık bir kuvvet sardı.

Fransız kumandanı bu işin içinden dostlukla ve anlaşarak çıkacak, askerine ateş kestirecek yerde yol üzerinde muharebe tertibatı aldı. Bu vaziyeti gören ahali ve aşiretler de hücuma geçtiler. Boğaz boğaza bir mücadele oldu. Üç saat süren bu kanlı müsademenin sonu Fransız taburunun tamamile imha edilmesile neticelenmişti. Taburun kumanda heyetini teşkil eden zabitlerin cesetleri bir mağarada bulundu.

Millî kuvvetlerin büyük bir mertlikle serbest bıraktıkları bu

Fransız taburu maatteessüf birkaç Ermeni komitesinin caniyane emellerine kurban gitmiştir.

Zaten (Pariş) in medenî evlâtlarını buralara kadar sürükleyip kana bulayan hep Avrupa'da yapılan o bitmez tükenmez Ermeni propagandası idi.

Fransız'lar, galibiyetin verdiği neş'e ve gururla kendilerini mazlûm gösteren Ermeni propagandacılarının intikamını almak, Türk topraklarında müstakil bir Ermenistan meydana getirmek için buralara kadar geldiler.

Çok Türk'ün hanümanı söndü. Çok masumun kanı döküldü. Urfa, Maraş, Antep yandı, yıkıldı. Fakat hak yerini buldu. Fransız'lar Türk'ün öz vatanının (Berlin) gibi alay yürüyüşile elde edilemiyeceğini anladılar. Kayser ordularını delip geçen Fransız süngüleri mağlûp ve silâhsız Türk'ün göğsüne daynadı. Fakat kırıldı.

Bu arada tarihin iki muharip ve kahraman milletinin birbirile çarpışmasına sebep olan Ermeni'ler de ezildi, tepelendi.

Maraş ve Urfa böyle kurtuldu.

(Fransız'lar (Antep) te dayanıyorlardı.

Ve Urfa ile Maraş'ın akibetine uğramamak için devamlı asker, cephane getiriyor, hatta İskenderun'a topçu kuvvetleri çıkarıyorlardı. Fransız'ların her hareketini dakikası dakikasına takip eden Kılıç Ali Bey de tertibatını ona göre yapıyordu.

Millî kuvvetleri sıkı bir nizam altına almak için her şeyden evvel onları askerî bir teşkilâta göre ayırmak lâzımdı. Kılıç Ali Bey mevcut kuvvetlerini böyle taksim etti. Üç tabur yaptı. Birinci tabur (Kayıhan) taburu, ikinci tabur (Şimşek) taburu, üçüncü tabur da (Kahraman) taburu.

Ve bunarı cenuptan gelecek düşmana karşı geniş bir cephede harp nizamında mevkilere yerleştirdi.

(Anteb) in içindeki millî teşkilât ta şehirden uzak (Safçagözü) mevkiinde karargâh kuran Kılıç Ali Beyle daima haberleşiyor, talimat alıyordu.

Millî kuvvetlerin kumnadanı şehir haricinde tertibatını alınca şu beyannameyi dağıttı:

«Fedakâr kardeşlerim,

Fransız'lar muvakkat işgal bahanesile bizi aldatarak Ermeni'leri silâhlandırıyor ve üzerimize saldırtıyorlar. Binaenaleyh bekliyecek zaman değildir. Topraklarımızı Ermeni nüfuzuna hazıramak istiyenlere karşı hiçbir Türk göz yumamaz. Tanrının yardımile galebe çalacağız. Millî kuvvetlerin karargâhı şimdi (Safçagözü) ndedir. Bizimle daima teması muhafaza ediniz. Gönderdiğim tahrip müfrezeleri şehre yardıma gelecek Fransız'la-

Gazi Antep mücahitlerinden bir gurup

rın geçebilecekleri köprüleri yıkacaklardır. Onlara yardım ediniz. Düşmanı hariçle muhabereden elinizden geldiği kadar meneniz. Hepinizin gözlerinden öper, selâmlar, muvaffakiyetle dilerim.»

Kılıç Ali

Fransız'lar (Antep) teki askerlerinin gittikçe sıkıştığını görünce harekete başladılar. Halep'ten, Kilis'ten kuvvetler çıkardılar.

Fakat trenler işliyemiyordu.

Çünkü ekseri köprüler Kuvayi Milliye tarafından yıkılmıştı.

Piyade yollarından geçilemiyordu.

Çünkü bütün yollar Kuvvayi Milliye müfrezeleri tarafından tutulmuştu.

Ve daha Fransız'lar harekete geçmeden derhal (Safçagözü) karargâhına haber uçuyordu. İşte bu sırada Fransız'ların Bahçe ve Islahiye'de dört yüz otomobil toplayıp bununla asker sevkedecekleri haberi düşman tarafından uyduruluyordu.

Kılıç Ali Bey bu haberi alınca Islahiye cephesindeki kuvvetlere şu emri verdi:

1 — Yol istikametinde fasılalı birer metre derinliğinde kurt kuyuları kazdırınız.

2 — Islahiye - Maraş yolu kapatılacaktır.

3 — Islahiye cephesinde seyyar müfrezeler düşmanın her hareketini takip edecektir.

Ve bizzat iki gece iki gün mütemadiyen cepheyi dolaşarak Fransız'lar taarruz harektine giriştikleri takdirde muharebeyi kaubl edecek en müsait yeri intihap etti.

Fakat bütün hazırlıklarına rağmen Fransız'lar bu taarruzu yapamıyorlardı. Bir defa yola çıkardıkları bir lokomotif ateşle karşılanmış ve lokomotif yoldan çıktıktan başka içindekiler de tamamile imha edilmişlerdi.

Bundan başka (Çakıroğlu) mevkiinde muhasaraya alınan Ermeni ve Fransız'lardan mürekkep bir müfreze de Yürük Selim Bey tarafından tamamile imha edildi.

Derin bir azimle, kuvvetli bir imanla bu cephede toplanıp anavatan topraklarını müdafaa eden kahramanlar gece ve gündüz taş üstünde, mağara kovukarında yatarak bu çetin mücadeleye devam ederken Avrupa devletlerinin İstanbul'u da işgal ettikleri haberini aldılar.

Bu haberi aldılar, fakat sarsılmadılar. Kılıç Ali Bey derhal neşrettiği bir beyannamede şu sözledi söyledi:

— Kardeşler, İstanbul'un işgali bizi gevşetmiş değil, bilâkis kuvvetlendirmiştir. Bugün İstanbul'a yapılan yarın da buralara yayılır. İstilâya karşı yapılacak ilk iş sil ha sarılmaktır.

Ve genç kumandan Fransız'ların beklenilen taarruzdan çekindiklerini görünce kendisi Fransız'ların karargâhına hücum etmeğe, (Islahiye) ye bir baskın yapıp Fransız'ları daha can alıcı bir yerden vurmağa karar verdi.

Ve derhal bütün kuvvetlerini topladı. Bir gece yürüyüşü ile (Hassa üzerine sarkmağa başladı.

Bu baskını yapmak için düşmanın emniyet hatlarından duyulmıyarak geçmek lâzımdı. Bunun için de çok dikkatli, çok tedbirli bulunmak silâh, kasatura sesi bile çıkarmamak, ateş yakmamak, hatta konuşmamak icap ediyordu.

Büyük bir kuvveti bu şartlar içinde yürüyüşe çıkarmak pek zahmetli idi. Fakat Kılıç Ali Bey silâh arkadaşlarına her şeyi anlatmıştı. Ve tepeden tırnağa kadar silâhlı yüzlerce Türk kahramanı mukaddes bir heyecanla kalpleri titriyerek bu millî vazifeye yürüyorlardı.

Müfrezeler tehlikeli mıntakaya gelmişti.

Artık Fransız'ları altüst edecek baskın için pek az yol kalmıştı. Tam bu sırada arkadan gelen süvari bir posta neferi Kılıç Ali Beye şu mektubu verdi:

«Kilis'ten hareket eden bir düşman kuvveti (Anteb) e girmek üzere (Kazıklı) mevkiine gelmiş ve orada bulunan millî müfreze ile müsademeye başlamıştı.

Serian avdetle Kilis, Antep şosesine girmeniz ve Antep vaziyetine hâkim olmanız hamiyeti vataniyelerinden beklenir.»

Bu Maraş'tan yazılıyordu.

Kılıç Ali Bey düşmana indireceği darbe ile Anteb'in karşılaştığı tehlikeyi bir an içinde düşündü ve derhal geri dönerek Antep, Kilis yolu üzerine yürüdü.

Bu on dört saat süren çetin, yorucu bir yürüyüştü.

Bütün gece devam eden bu yürüyüş ancak ertesi günü öğleye doğru nihayet buldu ve kahramanlar (Anteb) e dört saat mesafedeki (Burç) köyüne yetiştiler.

Bütün fedakârlığa rağmen vakit geçmişti.

Düşman müsademeye tutuştuğu küçük millî müfrezeyi top ve mitralyoz ateşlerile dağıtmış ve kol başısı Antep şehrine kadar girmişti. Bu küçük millî müfreze düşmana pusu kurduğu değirmen önünde saatlerce vuruştan, son kurşununu da attıktan sonra kumandanarı Şahin Bey isminde kahramanla beraber birçokları şehit olmuşlardı.

(Anteb) e giren kuvvet süvari, piyade ve topçudan mürekkep büyük bir müfreze idi ve içerideki Fransız'lara da iyi cephane getirmişlerdi.

Şehirden uzakta bu çetin muharebe devam ederken Antep içindeki teşkilât kuvvetli bulunmuş olsaydı (1) ve eşraftan bazıları böyle bir çarpışmada içerideki Fransız'ların everini ateşe verecelerinden korkmasalardı fazla imdat kuvveti gönderip bu felâkete mâni olurlardı. Zayıf kalpli eşraftan bazıları el'an Maraş'ta olduğu gibi sokak muharebelerine meydan verip boğuşmaktan çekiniyorlardı.

Maamafih olan olmuş Antep içindeki düşman hem takviye kuvveti hem de cephane almıştı. Düşman bol cephane yakıyor, yağmur gibi top mermisi yağdırıyordu. Bizimkileri kıran biraz da Kuvayi Milliyenin topu olmaması idi. Kılıç Ali Bey birkaç defalar en yakın kolordu merkezi olan On Üçüncü kolorduya yazdı. Top istedi. Fakat o zaman henüz nereden emir alacağını bilmiyen ve zaten Bağdat'lı olduğu için bu millî mücadeleye bigâne kalan Cevdet Bey (2) ismindeki kumandan bu ricalara cevap bile vermedi.

Kılıç Ali Bey (Anteb) e karşı Kilis'ten gelecek taze Fransız kuvvetlerine evvelden mâni olmak için yolların bazı noktalarını tahkim etmeğe başladı.

Şehirdeki bazı eşraf, erkân korkak, çekingen bir hal almışlardı. İstanbul'un işgali, yeni Fransız kuvvetlerinin şehre girmesi kuvvei maneviyelerini kırmıştı. Kılıç Ali Bey dışarıda askerî tertibat alırken şehir içinde de bu durgunluğu ortadan kaldırmak için bir beyanname dağıttı. Halka metanet ve sebat tavsiye etti, her zaman yanı başlarında olduğunu söyledi.

Halktaki intikam ve mukavemet hisleri esasen sarsılmış değildi. Kılıç Ali Bey en ziyade halka güveniyordu.

Aynı günde Fransız'lar da bir beyanname neşretmişlerdi. Fakat halk, bilhassa gençler Kılıç Ali Beyin beyannamelerini Fransız'ların yapıştırdıkları beyannamelerin üzerlerine astılar ve Fransız beyannamelerine kan sürdüler.

Gazi Antebin işgalden evelki manzarası

Fakat şehirdeki (Cemiyeti İslâmiye) ye her nasılsa dahil olan ve eşraf, ulema ismini taşıyan düşkün, mal kaygulu ihtiyarlardan bazıları halkın bu coşkun hareketlerine engel olmak istiyorlardı.

Kılıç Ali Bey bunlara bir ders vermek ve millî harekete set çeken bu geri fikirli adamlara millî kıyamın kuvvetini göstermek için bir çare buldu.

Bir gece tepeden tırnağa kadar müsellâh küçük bir müfreze-kumandanına isimlerini verdiği adamları evlerinden şehir haricindeki karargâhına getirmesini emretti.

Bu millî müfreze Fransız işgalindeki Anteb'in yakininde bulunan Beylerbeyi köyüne geldi ve Müdafaai Hukuk marifetile gece yarısına doğru isimleri verilen eşhası evlerinden topldı ve Fransızların haberi bile olmadan karargâha getirtti.

Bu eşrafherbiri mal ve mülkünün ziyan olmaması için ne olursa olsun şehirde bir müsademe olmasını istemiyen zayıf ruhlu ve müteassıp insanlardı. Kılıç Ali Bey bunlara acı ve tatlı şu sözleri söyledi:

— Vatan tehlikededir. Millet ezilmeğe mahkûmdur. Avrupalılar başımıza Ermeni'leri musallat ediyorlar. Bu şekilde yaşamak imkânı yoktur. Asırlarca dünyalara hükmetmiş Türk milleti buna tahammül edemez. Siz halkın galeyanına engel oluyorsunuz. Halbuki halk sizi bu tarihî ve millî hengâmede önünde görmek ister. Millî kıyama aykırı gitmeniz vatana ihanettir. Bunun cezası da idamdır. Binaenaleyh millet ve memleketin selâmeti için sizi idam edeceğim.

Bu neticeyi ümit etmiyorlardı.

Bu adamlara tehlike gösterilince canlandılar.

— Ne emrederseniz yaparız. Bize kıymayın! Diye yalvarmağa başladılar.

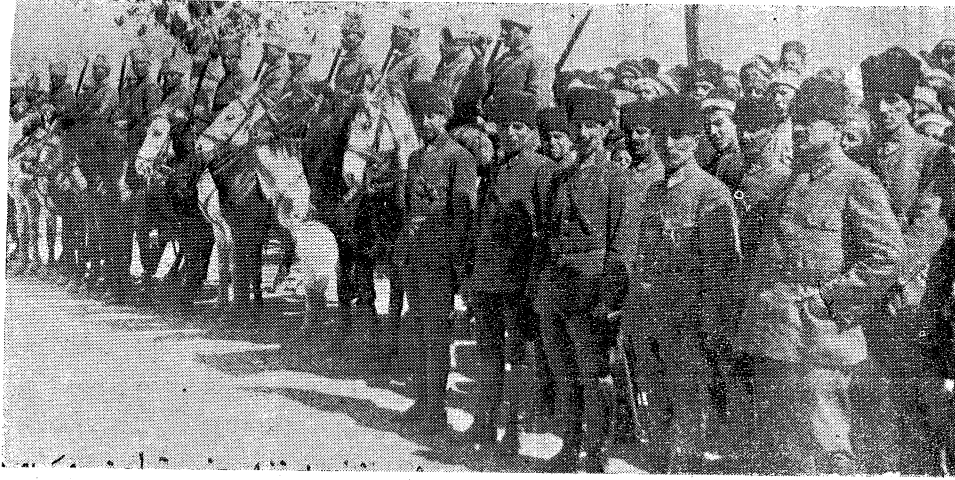
Maksat can yakmak değil, memlekete hizmet etmekti.

Kılıç Ali Bey o zaman sıkı talimat verdi. eŞhir dahilinde yapacakları teşkilâtı anlattı. Fransız'lara karşı haksız işgal ettikleri (Anteb) i derhal terketmedikleri takdirde her taraftan hücuma uğrıyacaklarını ihtar eden bir (ültimatom) hazılayıp hepsine imza ettirdi.

Aynizamanda köylüleri bu millî harekete çağıran bir beyanname daha hazırlattı. Onu da imzaladılar.

Eski kıyafetlerile iki Maraş genci
Maraş mücadelesinde

Antep müdafaasına iştirak eden bir süvari müfrezesi

Artık vazifelerini idrak eden eşrafın karargâhta kalmalarına lüzum yoktu. Verdikleri imzadan sonra tekrar korkak olmalarına ·kân yoktu. Hepsi de geldikleri gibi gizlice şehire iade edildiler.

Bu vak'adan birkaç gün sonra idi.

Antebe son giren Fransız kıt'ası tekrar Kilise dönmek üzere yola çıkıyordu.

Bunu haber alınca millî kuvvetler hemen üzerlerine yürüdü.

Kuvvetli topçusu ile kendisine yol açarak giden Fransızlar Yanlardan ve geriden millî kuvvetlerin hücumlarına oğrıyor, toplarını mevzie yerleştirmeğe vakit bulmadan keskin bir ateş yağmuru altında kalıyordu.

Zayiat vere vere Kazıklı köyüne kadar gelip gecelemek isteyen süvarisine karşı Kılıç Ali Bey yedi yüz metreden kırk atlı ile bir süvari hücumu yaptı.

Fransızlar derhal piyadeye yatıp bu hücumu karşılıyabilirlerdi. Korktular ve kaçtılar.

Düşmanın topçusu olmasa hepsini imha etmek kolaydı. Fransızlar konakladıkları yerde sabaha kadar top ateşi ve tenvir fişekleri atarak geçirdiler.

Ertesi sabah millî kuvvetler her taraftan onları çevirmişti. Çetin bir muharebe başladı. Fransızlar emin bir halde avcıya yayılmışlardı.

Tam bu sırada geriden bir haber geldi.

Antap içinde Ermeniler Fransızlarla beraber Türk evlerine hücuma başlamışlardı. Kılıç Ali Bey müsademe ettiği Fransız kıt'ası arkasında zayıf takip kolları bırakarak tekrar geri döndü ve sabah erkenden Antep kenarına kadar sokuldu.

Şehirde ateş başlamıştı.

Kılıç Ali bey şehir dahilindeki müsellâh Türkleri takviye için ne olursa olsun içeri girmeğe karar verdi ve misli görülmemiş bir istikbal ve tezahüratla bütün kuvvetle Antebe girip Mevlevî tekkesini karargâh yaptı ve derhal müsademe olan mıntakaları dolaşarak tahkimat yaptırdı.

Halk ne zamandanberi adını işittikleri millî kahramanı aralarında görünce fevkalâde coştular ve müthiş bir galeyanla silâha sarıldılar.

Fransızlarla beraber hareket eden Ermenileri bu saftan ayırmak maksadile Türk ve Ermeni eşraf ile Amerikalı mister Miril ve Ermeni doktoru Şiprit'ten mürekkep bir heyet topladı. Onlara Türk ve Ermeninin asırlarca beraber yaşadığını şimdi, ecnebi işgali altında iken boğazboğaza gelmeleri pek çirkin bir hal olduğunu binaenaleyh derhal Türk ve Ermeniler arasında ateşin kesilmesini söyledi.

Heyet buna sevinerek itaat etti.

Türkler ateşi kestiler. Dükkânlarını bile açtılar.

Fakat Ermeniler hazırladıkları siperlerden çıkmadılar. Tahkim ettikleri evlerden ateş kesmediler.

Mukabil ateş bizde başladı.

Bu defa Ermeniler şöyle bir teklifte bulundular:

— Biz şehirdeki Kuvayı Milliyeden korkuyoruz. Onlar şehri terktsinler. Biz de ateşi keser, Türklerle kardeş oluruz.

Bu Fransızların teşvikile öğretilmiş bir fikirdi. Fakat her şeyden ziyade evlerinin yıkılıp yakılmasından çekinen bazı nafiz eşraf ta maatteessüf bu fikre taraftar oldular.

Gösterilen bu arzu üzerine Kılıç Ali Bey sırf lüzumsuz kan dökülmemesi için bir beyannama neşrederek şehri terketti. Hakikatte bu tedbirin zayıf olduğunu biliyordu. Bunun için şehirden çok uzaklaşmadı. Antebe üç saat mesafede Büyük Kızılhisar köüünde karargâh kurdu.

Kılıç Ali Beyin şehirden çıktığı akşam Fransızlar ve Ermeniler merhametsizcesine baskın yapıp ateşe başlamışlardı. Baskın haberini alan Kılıç Ali gece yarısı hareketle ve büyük bir süratle derhal Antebe koştu ve yetişti. Fransızlar nevmidane bir mukavemet gösteriyor, millî kuvvetler anavatan topraklarından düşmanı sürüp çıkarmak için çarpışıyorlardı.

Antebe hâkim mevziler millî kuvvetlerin elinde idi. Fakat kat Maraş hezimeti, Uurfa ric'ati Fransızların izzetinefsini kırdığı için Antepteki kuvvetlerini daima takviye ediyor, sebat ediyorlardı. Halk bütün evlerini ve sokakları tahkim etmiş, müdafa tertibatı almış ve sokak muharebatı bütün şiddetile başlamış bulunuyordu. Bunu Atepte kumandanlık eden ve Antep muharebeleri hakkında (Türk Verdön'ü) isimli bir kitap yazan Kolonel (Abadi) de itiraf ediyor.

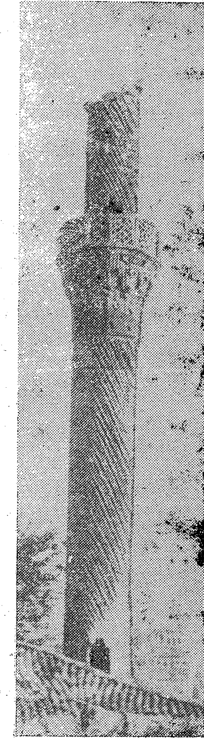
(Abadi) Kılıç Ali beyden aldığı şiddetli ültimatomlara pek sinirleniyordu.

Bunlardan biri şöyle başlıyor:

Fransız kumandanıMösyö Abadiye

Milletten doğan bir kuvvetin reisi olmok ve o milletin itimadına mazhar bulunmakla mes'ut bulunduğumu size ihbar eylemekle kesbi fahrederim.

1 — Kendi toprağında yaşayan bir millet ecnebi kumandasını ne ister, ne kabul eder.

Fransızların tahrip ettiği bir minare
[Gazi Antebin Hacı Nabir camii minaresi]

2 — Türk milletinin bu baptaki kararı kat'îdir. 3· Mayıs 920 günü saat on ikiden evvel şehri terketmezseniz Türk ahali şehri muhasara edecek ve her tarafa giden yolları seddedecektir. Bu suretle müthis hücumlara maruz kalacaksınız. Bu oğurda dökülecek kanların mes'uliyeti size racidir.

3 — Şehri terkettiğiniz takdirde hiçbir tecavüze maruz kalmayacağınızı temin ederim..

Antep havalisi umum kumandanı

Kılıç Ali

Kılıç Ali Beyin Miralay Abadi'den evel Antep kumandanı olan Miralay Sent Mari'ye verdiği ültimatom daha müthişti. Bu ültimatomda şu demir gibi haklı ve kılıç gibi kesici cümleler vardır.

" Efendi.

Cihanı beşeriyeti zalim ve mazlum namile iki sınıfa ayıran ve Çanakkale zaferine rağmen Türk ordusunun da mağlûbiyetile neticelenen Harbi umumî insanları serbest bir hayattan mahrum edecekse küreiarz gene ala boyanacak ve daha yüz binlerce insan ifnayı hayat edecektir.

Tarihin beş asır evel kaydettiği Türk - Fransız dostluğunun bugünkü feci manzarası Kanunî Süleyman'dan dostluk dileyen (François) nın hatırasını kâfi derecede rencide edecektir.

Efendi

Coğrafya, tarih, ve etnoğrafya fiilen ve ilmen ispat ederler ki Antep ve havalisi tamamile Türk memleketi olduğu halde milliyetperverlik iddiasında bulunan Fransızlar tarafınüan işgal edilmiştir.

Efendi

Haksız işgaller tarihinde sizin bugünkü hareketleriniz en şeni bir sahife işgal edecektir. Şerefli bir ordunun ve haysiyetli bir zabitin icrasından çekineceği pek bayağı hareketleri Fransız ordusunun ve bir Fransız kumandanının yapması beş yıl Türklerle harbetmiş bir asker için ne şerefsiz bir istikbaldir.

Efendi

En vahşi milletlerin en iptidaî memleketlerde bile hürmetettiği ibadethaneleri, medenî Fransız ordularının, o dünyada din hürriyetini verdiğini iddia eden Fransız milletinin hem de ibadet edildiği bir anda bombardıman etmesi, miralay bey, Fransız milletinin yüzünü kızartacak bir şenaattir.

Masum çocukları ve hürmete lâyık kadınları korumaksızın şehirlere ateş veren bir ordu tahkir ve tezyife müstehak bir sürüdür.

Muhasara ettiğiniz bir şehirden para, erzak ve eşya istemeniz pek adi dilencilik, yol kesen, köy basan eşkiyanın yaptığı

pek bayağı bir şekavettir.

Vatanlarında hür ve müstakil yaşamak isteyen Türkler sizin bu şekavetinizden nefret ederek halâs için çalışıyor.

Vatanı için çarpışan bir millet eşkiya değildir. Sizin gibi hakkı olmadığı topraklara ayak basıp masum insanlara silâh atan, köyleri basan insanlar ancak eşkiya sayılırlar. İhtiramatımı kabul buyrunuz Miralay Bey.

Kılıç Ali

Kılıç Ali Beyin bu ağır ve şiddetli notaları Fransız kumandanlarını kudurtuyor, fakat bütün bu mıntıkada önüne geçilmez bir ihtilâl hareketi yaratan millî kuvvetler kumandanına mukabele edemiyorlar. Çünkü alay alay kuvvetlerine, ermeni gönüllü taburlarına ve arkalarından mütemadiyen yetişen imdat kuvvetlerine rağmen daima kendileri tecavüze oğrıyor, adedini, kudretini bilemedikleri millî kuvvetlere taaruz edemiyorlar.

Artık ciddî bir teşkilâta tâbi olan millî kuvvetler kendilerine iltihak eden nizamiye bölüklerile muntazam harbedecek bir vaziyete giriyorlardı.

Kılıç Ali Bey şiddetli notalarile Fransız kumandanlarının ve ermeni sergerdelerinin kuvvei maneviyelerini kırdıktan sonra kıt'alarını tertip ederek bir yeni hücuma hazırlandı ve Fransız kumandanı Abadi'ye şu notayı verdi :

Kumandan Müsyö Abadiye

"Milletten doğan bir kuvvetin reisi olmak ve o milletin itimat ve lutfuna mazhar bulunmakla şeref duyduğumu size ihbar ile kesbi şeref ederim:

1 — Kendi toprağında yaşayan bir millet ecnebi kumandasını ne kabul eder ve ne de ister.

2 — Milletin bu husustaki niyet ve kararı kat'idir. Binaenaleyh 3 mayıs 921 günü saat on ikiden evvel şehri terketmezseniz Türk ahali şehri muhasara edecek ver her cihete giden yolları

seddedecektir. Bu suretle pek kahramanane hücumlara maruz kalacaksınız. Bu uğurda dökülecek kanların mes'uliyeti size aittir.

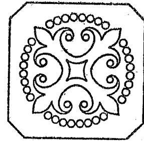
3 — Şehri terkeylediğiniz takdirde hiçbir tecavüze maruz kalmıyacağınızı temin ederim.

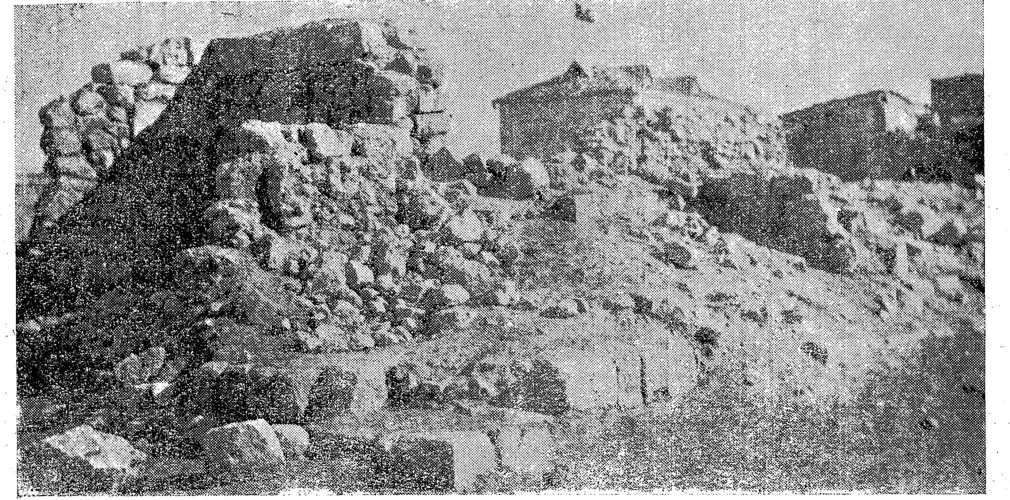
Antep ve havalisi umum Kuvayı
Milliye kumandanı
Kılıç Ali

Fransızlar bu ültimatoma cevap vermediler.

Verilen mühlet geçti.

Ve Kılıç Ali Bey bütün millî kıt'alara taarruz emrini verdi.

Fransızların tahrtp ettiği Molla Halil mescidi

Artık top vardı.

Kesif bir bombardımanı müteakip hücuma geçen millî kuvvetler Antep'in cenubuna düşen müstahkem (Kurbanbaba) mevkiini tahrip ve zaptettiler. Düşman siperleri ölülerle doluyordu. Burada döğüşen Fransızlar kâmilen siperlerinde süngülendiler. Düşman ağır zayiata uğramıştı.

Bahar bütün taravetile Türk vatanının bu güzel topraklarını şenlendirirken Türk milleti aziz yurdunu kendi kanile suluyor, istiklâlini kurtarmak için kendi evine ateş veriyordu.

Bu son hamle gasıp Fransız kuvvetlerini kırdı. Fakat Alman ordusuna teslimi silâh ettirmiş Fransız kumandanları, ağızlarındaki zafer lezzetini kaçıran bu darbelere tahammül edemiyor, cenuptan mütemadiyen imdat kuvvetleri yetiştiriyorlar.

Zaferle sermest Fransız ve İngiliz diplomatları yolladıkları orduların karşısında bir milletin kin ve hıncından doğmuş sineden kaleler yükseldiğini unutuyorlardı.

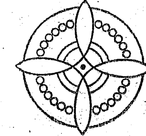
Özdemir Bey

Karadeniz boylarından Akdeniz kıyılarına kadar dışardan gelen ve içerden fışkıran kin ve din hamleleri, imha ve istilâ dalgaları içinde boğuşan Türk, Büyük Gazinin ifade ettiği gibi bütün bir cihanı hnsumete karşı yapyalnızdı.

Arap ihanet etmiş, Ermeni tuzak kurmuş, Rum, Yunan ordularına rehperlik edior, ve bunlardan hepsinden daha elim olarak İstanbulda halife ismini taşıyan son Osmanlı Padişahı bir kısım cahil betbahtlara taassubun mürai ruhunu aşılamış, onları bu toprağı ve namusu için ayağa kalkan millete hücum ettiriyor.

İşte bir taraftan 921 baharı Türk vatanını sarı çiçeklerle süslerken bir taraftan da bu istilâ ve ihanet hamleleri Türk köylerini, Türk kasabalarını kana ve ateşe boğuyor ve dört sene çetin bir muharebeden sonra baba ocağına dönen, Türk, ayağının tozu ile yeni bir mücadeleye koşmak için silâha sarılıyor.

Ve tarih, Asya dağlarının maverasından Türkün bütün bir cihanı husumete karşı açtığı bu mukaddes isyanını seyrediyor. Vatanın şuurlu ve yürekli evlâtları cephe cephe kurulan bu kin siperlerinde düşmanla boğuşurken sarayın ayaklandırdığı taassup, müsellâh bir ihanet şebekesi halinde yer yer millî kahramanları arkadan vurmağa başladı.

Fevzi Paşa Hazretlerile Ferik Fahreddin Paşanın Gazi Antebi ziyaretleri

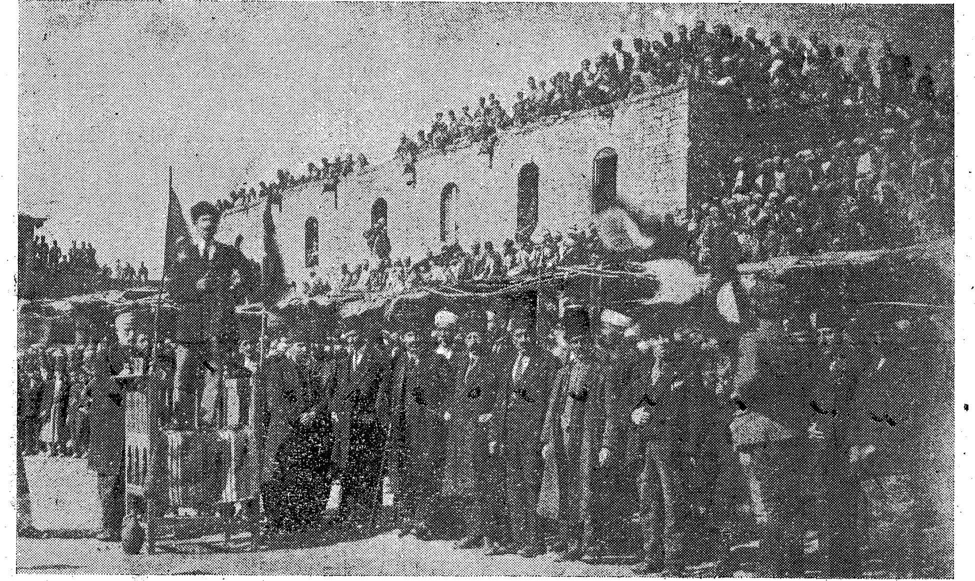
Kanlı bir boğuşmadan sonra Fransızları (Maraş) tan rezaletle ve hacaletle sürüp çıkaran Kılıç Ali Bey Antebi de düşmandan kurtarmak için son hamlesini yapmağa hazırlanıyordu ki aldığı bir telgraf genç vatanperverin plânını tatbik etmeğe fırsat vermedi.

Bu telgraf büyük reisten, Mustafa Kemalden geliyordu.

Bu telgrafta yanına alabileceği süvari kuvvetile ve sür'atle Ankaraya yaklaşması emrediliyordu.

Kılıç Ali Bey, Gazinin Maraş, Urfa ve Antebi kurtarmak için Sivas'tan yola çıkardığı dört süvarinin genç kumandanı zaten bozulup cenuba doğru firar eden düşmanın takibi için millî kuvvetlerin başına bir silâh arkadaşını bıraktı ve kendisi bir miktar süvariden mürekkep bir kuvvetle derhal Kayseri istikametine hareket etti.

Kılıç Ali Bey Fransızlarla içerden ve dışardan uğraşıp dururken ve bu müstevlilere son darbeyi indirmek üzere Kilis - Antep

Kiliste akdedilen bir meting

yolu üzerinde Fransızlarla müthiş bir muharebe yaparken Gazi Hazretlerinden aldığı emir üzerine inhizama uğrattığı Fransızları takip ve vaziyeti umumiyeyi idare etmek için Binbaşi Hamdi beyi (Elyevm miralay mütekaididir.) Umum Kuvayı milliye kumandanlığı vekâletine bırakarak mücahedesini dahilî isyanlara tevcih etmek üzere Antepten hareket etti.

Kılıç Alı Beyin Ayıntaptan uzaklaşmasını fırsat bilen Fransızlar sevkettikleri topçu, süvari, piyade kuvvetlerile Antebi daha sıkı bir çember içersine almak istiyordu. Bu kuvvet (Görgün) dağlarında Hamdi Bey kuvvetlerile karşılaştı. Saatlerce süren bir muharebeden sonra düşman silâh ve asker faikiyetile şehre girmeğe muvaffak oldu.

Şehir içinde Kılıç Ali Beyin esas teşkil ve takviye etmiş oldu-

ğu yirmi yedi semt rüesası şehrin müdafaası icin akıllara hayret verecek siperler, istihkâmlar vücude getirerek şehir ardı arası kesilmeyen bir ateş içinde çalkalanmağa başladı.

Ateş o kadar kesif, o kadar ağır, o kadar tahammül edilmez bir halde idi ki halkın kadın ve çocuk kısmı kaya kevuklarına, toprak altlarına ve mağaralara sığınmağa mecbur kaldı. Bu halde bile har levazımı ihzarile meşguldüler. Müdafiler ise çelikten ve mermerden yapılmış alınamaz ve irişilemez bir kale gibi düşmanın karşısına dikildiler. Bu mukavemet dünya tarihinde misli görülmemiş bir mukavemetti. Yedisinden yetmişine kadar çocuklar, gençler, aksakallı dedeler ve ak saçlı nineler, herkes vazife almıştı, barut yaparlar, bomba yaparlar, fişek doldururlar, kurşun dökerler, müdafaa için her ne lâzımsa bunları cephelerdeki yiğitlere yetiştirmeğe uğraşırlardı. Açık bir şehir olan Antep en müstahkem mevkilerden daha kuvvetli bir mukavemet ve celâdet göstermesinin sırrı, halkın vaziyeti ve tehlikeyi idrak etmesinde ve iman dolu göğsü hiçbir tehlikeden sakınmamasında idi.

Şehrin içerisi örümcek ağı gibi işlenmiş öyle siperler öyle irtibat yolları ve öyle mevziler hazırlanmıştı ki bu halile Çanakkalenin bir parçasına benziyordu.

Bu şekilde Fransızlara ve ermeni mahallelerine karşı tesis edilen cepheler halkın maneviyatına çok iyi tesirler yapmıştı. Bugünlerde Fransızların ehemmiyetli bir kıt'ası Görgün sırtlarında efrat ve mücahitlerle bir harbe tutuştuktan sonra mühim zayiat vererek Antebe girdi. Fransızlar kuvvetlerini durmadan teksif ediyordu ve ateşlerini bir saniye kesmiyorlardı. Topçu, piyade, makineli tüfek ve bomba ateşleri bir sağnak halinde şehrin üzerinden eksilmiyordu. Buna mukabil cephedeki yeğitlerin imanları günden güne artıyordu.

Gazi Hazretleri böyle biaman bir şekilde yıkılıp yakılan Anteb'e daha esasli yardım için Maraşta ikinci kolordunun teşkiline kumandan Salâhaddin Adil Beyi gönderdi. Şehir gece gündüz büyük çaplı topların ateşi altında kavrulurlarken bir taraftan da tanklarla hücumlara uğruyorlar. Tayyarelerin sinirleri

bozan ve mukavemetleri kıran savletlerine maruz kalıyordu.

Düşman ikide bir teslim teklifinde bulundukça müdafaai hukuktan, halktan ve mucahitlerden aldığı acı hakaretlerle dolu ret cevapları karşısında büsbütün sinirleniyor, bu suretle milliyetperver ve vatanperver halkın heyecanları daha ziyade artıyor ve bir ağızdan (harbe devam edeceğiz, memleketimizi kurtaracağız, kat'iyyen teslim olmıyacağız) naralarile sokakları çınlatıyorlardı. Halkın ve kahramanların azimleri arttıkça bu kuvvetleri sevk ve idare edecek bir kumandana, bir başa ihtiyaç görlüyordu. Çünkü askerî karargâh şehir haricinde Pederköyde, kolordu kumandanı da Maraş'ta bulunuyordu. Bu sırada Antept'e bulunan Özdemir Bey [*] bu vazifeyi deruhde itti.

Fransızlar günden güne artan ateşe devam ediyorlardı. Fakat işi bu şekilde intaç edemiyeceklerini düşünerek bir taraftan da, şehri aç bırakmak tedbirine baş vurdular, ve şehri geçilmez, yarılmaz bir muhasara çemberi içersine aldılar. Bu muhasara çemberinin iki kordonu vardı. İçerden dışarı ve dışardan içeri kuş uçurmuyorlardı. Fakat büyük mücahitler muhabere güvercinlerini uçuruyorlardı ve içersinin dışardan dışarının içerden haberleri vardı, bunlardan başka on on iki yaşındaki çocuklar karanlıklar içersinde sürünerek diken, çakıllar, taşlar göğüslerini paralayarak haber getirip götürmekte idiler. Yalnız şehre levazım ve erzak sokmak imkânı yoktu. Mücahitler ve halk o hale geldiler ki ot köklerini, ağaç yapraklarını büyük bir nimetmiş gibi karşılıyorlardı. Muhasara ve bombardıman aylarca ve aylarca devam etti. Müteaddit defalar hücuma uğrayan cephelerden tanklara, tayyarelere, makineli tüfenklere ve ağır topçu trampet ateşlerine rağmen bir ufak rahne bile açılamıyordu.

Mağarabaşı, Bostancı, Alaybeyi cephelerine ve hele yüce mücahit merhum (Kartal) ın idaresinde bulunan (Çınarlı) cephesine yayılan hücumlar denize yuvarlanan çığlar gibi tuz buz

[*] Ali Şefik bey ismindeki bu zat Antep müdafaasında cidden çok yüksek ve çok kahramanca hizmetler etmiş ve müdafaayı sonuna kadar fedakârane sevk ve idare eylemiş bir vatanperverdir.

olup eriyordu. Artık şehirde yiyecek hiç bir şey kalmamıştı, bazı tüccar tarafından biriktirilen acı zerdali çekirdeğine sıra gelmişti Bu çekirdekler zehirli ve acıdır. İçersinde (Hamızı kîyanosuma) denilen müthiş zehir vardır. Açlıktan ölmemek istiyenler bu çekirdekten birer miktar yiyorlar.

Bu çekirdeklerin zehirinden hıçkıra hıçkıra ölen de yok değildi. Hastane hıçkırığa tutulup kıvrananlarla dolu idi. Düşmanın nazarında harp teamülleri, insanları yaşatmak hakkı, kahramanları tebcil şimesi, memleketi sevenleri, sevmek ve takdir etmek kaideleri manasız bir mefhumdan başka bir şey değildi.

Fakat aylarca devam eden bu kahramanca müdafaa Meraşın, Adananın, Urfanın gösterdiği bu yüksek celâdetler Anadolunun (Cezayir) olmadığını, yenilemez, yutulamaz bir nesne olduğunu Türklerin dünyanın en büyük vatanperver ve en yüksek milletleri arasında bulunduğunu tamamile ispat etti.

Artık Gazi Antebin son günleri idi. Açlık ve hastalık son derecesini bulmuştu.

Müdafiler hariçte çarpışmak ve memleketlerini kurtarmak için muhasara çemberlerini parçalayarak şehiri terkettiler. Fransızlar şehrin teslimine işaret olmak için kaleye bir beyaz bayrak çekilmesini istiyorlardı. En fena insanlar bile bu maksat için evinden bir parça bezin çıkmasına razı olmadı: En nihayet kaleye bir ölü kefeni çekildi.

İşte seması ilham yıldızlarile ve toprağı da nur çiçeklerile işlenen gelin (Antep) dünya tarihinde görülmeyen bu müdafaasile (Gazi) oldu.

Akbaba, Balaban boğazı, İkiz kuyu gibi kahramanca muharebeleri ve Kollej bombardımanı Gazi Antep tarihine altın kalemlerle yazılmağa değer celâdet ve kahramanlıklar nümunesidir.

Antep'de (Kilis) in kurtuluşu münasebetile yapılan tezahürat

Maraş, Antep kurtulmuştu. Fakat geride halife ve padışahın milletin bağrına açtığı isyanlar alev almağa başlamıştı.

Kılıç Ali Bey yıldırım sür'atile Kayseri'den (Mocur) a geldiği zaman Büyük reis onu telgrafhaneye makina başına çığırarak şu emri verdi:

— (Yenihan) da başlayan isyan (Yozgat) a sirayet etmek istidadındadır, derhal oraya gidip vaziyete hâkim olunuz „

***

Cenup hududunda, büyük Fransa devletinin ordularını yenen, binlerce Fransız askerini, haksız yere ayak bastıkları anavatan topraklarında gömen kahramanlar şimdi kardeşi kardeşe kırdırmak için padışahın fitillediği mutaasıp ve cehalet ocaklarını söndürmek için yeni bir ateşe atılıyorlardı.

Türk genci.. Hürriyetin ve istiklâlin havasını bol bol teneffüs ediyorsun. Yüreğin endişesiz. İstikbalin açıktır, Fakat 918 den 922 ye kadar geçen dört yılın tarihini unuttuğun gün tarih seni de inkâr edecektir.

Bir milletin yaşayış kabiliyeti yalnız topraklarının hasılât istatistiklerile ölçülmez, onun, bizzat kendisinin yaratacağı feragat ve fedakârlık derecesidir ki dünya karşısında kıymetini tayin eder.

Ve bu imtihan milletlerin hayatında pek nadir geçer. İşte Türk milleti bu çetin imtihanı 918 den 922 ye kadar geçirdi. Bu müşkül ve kanlı imtihanın küçük tarihini (Gazi Mustafa Kemal) ve (İzmirin romanı) eserlerinde biraz topladım.

Millî mücadele tarihimizin en parlak sahifelerini dolduran Antep ve Maraş menakıbını bu kitapta hulâsa ettim.

Fakat senin asıl düşündürecek ve istikbale daha emin ve müsterih baktıracak olan taassup ve cehalet dalgalarını bu cildi takip edecek (Cehennem) de bulacaksın.

Cehennem, Milli Mücadele tarihini tutuşturan dahili isyan ve ihanetleri sana anlatacaktır.

24 — 11 — 1931

BÜRHAN CAHİT

